

BISER

LIST ZA ŠIRENJE ISLAMSKE
PROSVJETE.

GODINA II.

NAKLADOM:
PRVE MUSLIMANSKE NAKLADNE KNJIŽARE I ŠTAMPARIJE
(MUHAMED-BEKIR KALAJDŽIĆ)
U MOSTARU.

UREDIO:
REDAKCIONI ODBOR.
1913/1914.

MOSTAR.
ŠTAMPARIJA „BISER“.

SADRŽAJ.

Poučni članci:

- Abduhu Šejh Muhamed — Ahmed Rošidkadić:* Islam ne poznaje očajavanja 92.
- Afgani Sejjid Džemaluddin — Muhamed Tufo:* Uzgoj 204.
Nešto o psihologiji 279.
- Ahmed Naim Masa Ćazim Ćatić:* Temelji islamskog morala 3, 19, 35, 51, 68, 83, 100, 116, 132, 150, 164, 181, 209, 228, 265.
- Ahmed Naim — Panislamista:* Osnovna načela Islama, njegova prošlost i sadašnjost 225, 259, 289, 325, Ćatić M. Ćazim: Pjesnik Nečja 167.
- Dr. Husein Hulki — Hajreti:* Ramazanski post 8, 25, 40, 59.
- Kazanli Halim Sabit — Ahmed Rašidkadić:* Čovječanstvo, ideja vjere i civilizacija 7, 24, 39, 57.
- Mehmed Akif — Ašik:* Jedan vaz 10, 27, 42.
- Mehmed Akif — Muhamed Zahirović:* Drugi vaz 218.
- Muftić Muhamed Hifzi:* Dvanaesti Rebiut-evvela 194.
- Mulić Hamdija:* Škola prema domu, državi i vjeri 281.
- Dr. Osman Namik — Abdusselam H. Ferizović:* Teiste i ateiste (Vjernici i bezvjernici) 6, 23, 37, 55, 73, 89, 106, 123, 140, 156, 203, 216, 237, 176, 314, 366
- Razija:* O ženskom pitanju 282.
- Muhamed Seid Serdarević:* Mišljenje svojom ili tugjom glavom 336.
- Travunjanin:* Ljepota glazbe 141.
- Uredništvo:* H. Muhamed Džemaluddin ef. Čaušević, reis-ul-ulema 258.
- Vezdi Muhamed-Ferid — Edib Tešnjak:* Muslimanska žena 4, 20, 36, 53, 82, 87, 103, 120, 137, 153, 186, 198, 213, 233, 269, 300, 354.
- *Salih Bakamović:* Panislamizam i panturcizam. 17, 33, 48, 65, 81, 97, 113, 129, 147, 102, 177.
— *Studi di Storia Orientale* 169, 243.

Pripovijetke i crtice:

Originalne:

- Aliefendić Ahmed-Hamdi:* Pod dugom 137.
- Bjelevac Abdurrezak-Hifzi:* Za ljetne dosade 104, **118**. — Pod drugim suncem 152, 183, 200, 214, 230, 261, 295, 331.

- Borić Abdul-Aziz:* Dedagina priča 280.
- Gjogo Husein:* Kako je Mehaga uhvatio Lucina zeca 43, 62, 78, 93.
- H. Hilmi:* U škripcu 2, 18, 34, 51, 66, 82.
- Karanfilaga:* Rodica 98.
- K. Omer:* Na raskršću 171.
- Muftić Hazim:* Sirovo drvo 220. — Kakve ima sirotinje 276/8.
- Sarajlić Nafija:* Teme 207, 311, 363.
- Sarajlić Šemssudin r U putu* 33. — Čobanče 131, 163, 179, 196, 211, 226.

Prevedene:

- A. Declamp — Džemaluddin:* Jim-Jim 217, 238.
- Mehmed Dželal — Ahmed Rašidkadić:* Dva života 166.
- Muftić Hazim:* Stambolski softa i Sadri-Azamova kći 9, 26, 41, 57, 75, 91, 107.
- W.H. - Poslanik:* Guša 242.

Pjesme u stihovima:

Originalne:

- Adil:* Našem novom Reisu 161.
- A. D. G.:* Amoru 233. — Iz „Recordationes“ 281.
- A. - Tuzlanka Zilkida:* Moja tuga 74. — Ah, gdje si!?... 106.
- A. Riza:* Bili smo zajedno 218.
- Bjelevac Šefika-Nesterin:* Spomenak 89. — Na razvalinama dvora Alipaše Rizvanbegovića 280.
- Borić Abdul-Aziz.* Slomljeno je srce moje! 140. — Ruža 185. — Da sam lahor... 241.
- B. Manevvera:* U predveče tiho 171.
- Ćatić Musa Ćazim:* Ramazanska večer 36, Teubeinesuh 53, U svijetloj noći. 71, Ester!...-100. Tvoje oči 116, Krvavi stihovi 113.
- Edib:* Nova godina 7.
- Gjuumija M.:* Smiluj se 35.
- Karanfilaga:* R
Kakva pjesma
278, Ružica
- Kartalović*
Kezman

Lebib: Ti si mi sve 189, Pastirica i pastir 202. Sirotica 220.
M. J.: Jutarnji crescendo 237.
Narcis: Sutonske čežnje 264, Mrak 276.
Sarajlić Šemsuddin: Bez naslova 336.
Spuzić Hafiz Muhamed: Presvijetlom g. H. M. Džemaluddin ef. Čauševiću, reis-ul-ulemi 146.
Sukejna: Blago im je, blago! 25.
Tanović Jasuf: Bjelci 37, Pjesma momenta 67, U krvavoj noći 83, Ljubavni Azil 103, Priznanje 132, Vjetar 150, Život 183/5, In meinoriam tiranno 198, Gatačka ruža 216, Majčino zaklinjanje 228, Na razboju 269,
Tvoje rastavljanje 300.
Vjeroljub: Kurban bajram 145.

Prevedene:

Dželal Sahir — M. Ć. Ćatić: O lijepa nevina ženo 1... 136.
Mehmed Akif — Ašik: Ve en lejse!... 5.
Neziha Jašar — Šair: Moja čežnja 122.

Pjesme u prozi:

Originalne:

Sejfuddin: Mojoi Ljubavi 22, 38, 55.

Prevedene:

Bakamović Salih: Iz arapske lirike 110, 125.
Ruhsar Nuvare Hanuma — Šair: Revolucija 173.

Drame:

Abdul-Hak Hamid — Salih Bakamović: Tarik (osvojenje Španjolske) 69, 84, 102, 114, 134, 155, 189, 204, 234, 273, 319, 338.
Gjogo H.: Doktor Lacmanin 187.

Male priče i dosjetke:

Azabagić Zumreta: Dosjetljiva arapka, Sudbina, Jednostrana pobožnost, Čovjek je najljepše stvorenje, Umjerena hrana, Fitnet 369.
Muftić M. H.: Bogataš i radnik 123.
X. Spas od smrti 207.

Aforizmi:

man: Epigrama 24, 40, 60, 76, 92, 109, 125, 190.

Poslsnik: Epigrama 7.

Server: Riječi raznih naroda 28.

X: Zrnje biserovo 126.

Narodne umotvorine:

Pjesme:

Agić S.: Vira u junaka, Oj jablane 44, Šimšir gora..., Dvi divojke 79, Bulbul i Hanka, Rasla tunja, Katmer sije Karanfil divojka, Zmaj prileti s mora na Dunavo 283, U Travniku krmzi katmer raste 284.

Alispahić Sulejman: Kletva djevojačka 282.

Azabagić Zumreta: Sadka djevojka 158, Mujini dvori 173,
Balić O. A.: Svatovske pjesme 28, Ženidba Musića Mehmeda 245.

Biserdžik: Memija Delija i Bajram Čelebija 205.

H. Baščaušević Fehim: Jadrenjkinja Fata 11, Nijema Fatima 126, Brat i sestra 142, Zuko Velagić i Zlatka Atlagića 370.

H. Karić Mulija: Ženidba age Hasanage 244.

Kurtagić M. Mahamedov: Narodne popijevke 96, Zeman drūge, Bijeli Bišću, Dertli jesen 110, Vilić Husein i Zlatija djevojka 191. Hasanaginica, Sunce stalo 221. Majka sina iz dušeka budi, Sjaj mjeseče... 245.

Musakadić Faik: Sjever prosi od juga djevojku, Drino vodo ne kuni se krivo 284.

Priče:

Kadrija: Bolje je korisnije od ljepšeg, Horoz i lisica 221.

Zdravlje:

Bakamović S.: Deset higijenskih pravila 110.

Medicinar: Šarlah (krzamak) 158.

M. Refik: Nekoliko riječi o influenci 11, 29.

Omanović Salih: Sklad naše duše i tijela i njihove promjene 222.

Listak:

Iz Islamskog svijeta, Književne i ulturne bilješke, razne bilješke, Poruke i odgovori uredništva i t. d. i t. d. u svakom broju.

„BISER“ izlazi dva puta mjesečno.

Pretplata na „Biser“ iznosi za društva K 10—; za učenike i muallime K 4 —; a za ostale K 8 — na godinu

BISER

LIST ZA ŠIRENJE PROSVJETE MEGJU MUSLIMANIMA U
==== BOSNI I HERCEGOVINI. =====

Za oglase plaća se prvi put za cijelu stranu 20. za pola 10. za osminu 3, a za šesnaestinu 1'50 krune. Slijedeća uvrštenja uz popust. Za prijevode oglasa iz jednog jezika u drugi računa se 8 kruna po stranici

Innemel-muminune ichvetun!

El-Islamu jalu ve la jula alejhi!

„Budućnost i opstanak muslimana u Bos. i Herc. ovisi jedino o njihovom kulturnom i gospodarstvenom napredovanju.“

Pojedini brojevi 30 helera. Rukopisi se ne vraćaju.

Sve što se tiče administracije i uredništva lista

Neplaćena se pisma ne primaju,

PLATIVO I UTUŽ VO U

treba slati na adresu: „BISER“, Mostar (Hercegovina)

Mostaru.

26. Redžeba 1331.

M O S T A R

1. jula 1913.

Panislamizam i Pan-turcizam.

Francuski napisao: X prevodi Salih Bakamović.

Odmah iza svoje pojave Islam stupa u borbu, sve od Sirije pa do Španjolske, sa kršćanstvom, religijom takogjer istočnom, ali koja, dobivši širi objam, definitivno se udomljuje na Zapadu, ostavljajući u bijedi onu zemlju i njezine narode, u kojoj se je porodila.

Daljni antagonizam dvaju religija nije nikako prestajao; ali svaka od njih radi svoje evolucije, odregjuje sebi stalno područje: Istok za Islam a zapad za kršćanstvo. I nastavivši prastare borbe dvaju dijelova svijeta, Azije i Evrope, upustiše se u vječitu zavadu: Križarske vojne, navale krsta da iskorjени Islam, nije drugo nego nastavak medski ratova.

Prema koncu sedamnaestoga stoljeća, Islam počimlje opadati i Istočno pitanje izlazi na javnost, da kašnje — izgubi oštri karakter, koji je imalo u svom početku. Evropa oklijeva napadnuti Islam, a Muslimani obmanjući se sa sudbinom, ne misle na drugo nego na svoju slavu i moć prošli vjekova i ne uvigjaju da je situacija dosta ozbiljna. Ali od vremena do vremena megju njima se pojavljuje priličan broj mislioca, koji sa uzbujenjem dižu glas, gledajući kako toliko islamskih država gubi svoju nezavisnost i pada pod kršćansku vlast, te kako se područje Islama svakim danom sve to više umanjuje.

Bistri i razboriti umovi tražili su lijeka ovoj situaciji, ali trebalo je dugo čekati da se uspije.

Izdavalo se i propagiralo mnošivo raznih knjiga i brošura, o uzrocima dekadence Istoka i muslimana.

Jedni su to opadanje Muslimana pripisivali više nesavršenosti islamskih abeceda, negoli nedostatku topova i pušaka i neumorno su radili oko reformiranja tih abeceda, ne bi li time opću nastavu olakšali.

Drugi su sa jakim argumentima i dosta opravdano tvrdili da ta dekadencija dolazi jedino od nesavremenosti islamske žene i trudili su se da tomu pomognu pravim tumačenjem vjerskih ustanova.

Nekoji su pak mislili, da je sadašnja forma Islama glavna zapreka za svaki daljni napredak i da bi prije svega nužno bilo samu vjeru reformirati.

A nekoji su opet kritizirali sistem islamske vlade, smatrajući ga pravim uzrokom svih nezgoda.

Gotovo sve ove ideje pojavile su se i proširile u istom vremenu, to jest u jedno četvrt stoljeća i možda su posljedice Krimске vojne i rusko-perzijskih ratova prošloga stoljeća.

Sa svim ovim reformama učinjeno je dosta pokušaja, kojih bi opširno prikazivanje možda bilo od koristi za proučavanje povjesti intelektualnog i moralnog pokreta na Istoku u zadnjem vijeku, ali pošto okvir našeg članka to ne dozvoljava, ovo će biti predmet našeg drugog rada.

Mi ćemo se ovdje ograničiti, da naglasimo da je za samu reformu abecede, učinjeno oko dvanaest pokušaja u Perziji, Kavkazkoj, Indiji, Egiptu, Rusiji i Turskoj, a mnogo uvaženi ličnosti i danas na tome radi. Nedavno je „Društvo za preuređenje turskih slova“ u tu svrhu izdalo i jednu brošuru.

(Nastaviće se)

H. Hilmi:

U škripcu.

(Crtica iz učiteljskog života u Bosni.)

Bilo je pri kraju školske godine. Sunce je bilo pripeklo kao o Alidžunu., a i dani su bili oduljili, da se je mogao valjan radnik do osam sati i umoriti..

Djeca su se već davno skupila pred školu, pa se zabavljaju i skaču po dircima, koji su preostali od skela, jer se je skoro škola dovršila. U osam sati zasniva podvornik na boriju, a djeca poletješe u razrede, kao pčele u košnicu....

Nastava je počela i sve je glatko teklo do 11 sati. Učitelj je opazio, da mnogo djece fali, ali je mislio: radni su dani, pa su zaposleni.

U razredu nije bilo jednog gjaka, Radivojevića, koji je zadavao učitelju mnogo briga, radi svoje lijenosti. Za to se je učitelj trudio, da ga ispravi, pa je njega najviše pitao i gledao, da mu ni on jedini ne imade trećeg reda. Dijete je bilo dosta razvijeno, a fizionomija nije mu baš bila lijepa. Osobito bi ružno izgledao, kad bi se namrgodio. Ama pravi razbojnik! Kad bi ga god učitelj što pitao, on bi se tako namrgodio, pokazivao negodovanje, što ga učitelj „muči“ - što mu ne da mira. Vidilo se je, da mrzi učitelja. Ali to mladog — istom u službu stupjelog učitelja — nije ljutilo, on je nastojao, da dijete lijepim riječima i blagim postupkom predobije...

Ali što je dalje išlo, to je sve to gore bilo...

Taj dan se je učitelj čudio, što malog nema, jer do sad nije nikad izostajao, premda mu je prilično daleko kuća bila. Bio je naime seljački sin, ali otac mu se je više bavio trgovinom, nego težaklukom. Bio je birtaš u selu i držao trafiku. Bijaše i knez i to za čast, jer je stim htio, da opere ljagu sa sebe što je ubio čovjeka i odsjedio u Zenici nekoliko godina. Bio je i on ljut, pa su ga se mnogi uvodili. Vele, da ga je selo biralo od straha, a kotar je potvrdio — što milom, što silom. Pametan je bio, pa se znao snaći i kod gospode činovnika. Bijaše vrlo darežljiv, pa su ga rado susretali činovnici i povjerljivo mu ruku pružali. Za to je on radio u selu, što je htio...

U jedanaest sati pusti učitelj djecu i uvrati se u zbornicu, da uzme štap. Kad je unišao tamo, našao stariješinu i starog i mladog Radivojevića. Stari je Radivojević stajao na sred sobe u kapi omotanoj velikim crvenim šalom. Učitelj ih lijepo pozdravi sa „dobar dan“, a onda se obazrije djetetu i reče: Što je tebi sinko? Kamo se ti u školu?

— Zar da ti ga šaljem, da mu ruke prebijaš?! Dosta si mu jednu prebio! Izdere se stari i nastavi još žešćim tonom. Ali čekaj, čekaj, vidjećemo mi, čije si ti dijete mrcvario! Ja ću tebi već pokazati!

— Šta je to bilo?! — reče „službeno“ školski stariješina.

Učitelj je šutio neko vrijeme, a onda mirno reče:

— Molim, gospodine stariješina, s kim ja imam posla? Ko je ovaj čovjek?

— Vidićeš ko je! reče osorno seljak.

— Je li ovo razbojnik? — upita mirno i odlučno učitelj.

— Za što? — reče starješina.

— Za to, što ga vidim ovdje — u uredu — pred školskim stariješinom, a šta više pred carskom slikom stajati u kapi — odgovori naglašujući učitelj. Seljak brzo snimi kapu smeteno.

— Tako, rekao bi čovjek, da se gospodin stariješina boji, ili da mu je kolega ovaj seljak.

— Gospodine, pregrizajte što govorite! reče osorno stariješina.

— Gospodine, ja sam dobro pregrizao t. j. razmislio, pa se ne stidim svojih riječi. Kad vi ne znate čuvati ugled škole, onda znam ja! Nego govorite, gospodine stariješina, malo mirnije i kažite mi, šla želi ovaj seljak i šta se tuži na me? — upita mirno učitelj.

— Tuži se, što ste mu djetetu prebili ruku, on je bio kod doktora i kod prestojnika pa...

— Pa i vi velite: „što sam mu t. j. tvrdite, da, sam mu zaista prebio ruku.?!“

— Za što ne bi tvrdio, kad je doktor konstatirao, da je ruka prebijena!.

— Tako?., to su već dokazi!!!! Ama neise, recite vi meni, kad sam ja to njemu učinio?

— On kaže juče.

Učitelj se okrene djetetu i reče mu blago: Sinko, reci, kad sam ja tebe udario? — Dijete poče plakati i kroz plač reče: U petak.

Sinko, pa juče nije bio petak, juče je bila nedjelja, a u petak (rode) nije ni bilo škole. A čim sam te udario?

Dijete poče opet jecati i kriti oči.

— Govori, reci mu slobodno, neboj se, ja sam tu! — reče seljak.

— Ošinuo me je mašicama. — reče teško da se je čulo kroz plač.

— Takooo! — reče učitelj! A ko je vidio?

— Ti si ga izveo na ganjak, pa si ga tuko, — reče seljak ljutito.

(Nastaviće se.)

Ahmed Naim:

Temelji islamskog morala.

S turskog prevodi: Musa Ćazim Ćatić.

I.

Od kada suvereni položaj, što ga zauzima zapadna civilizacija, evropske narode podržava u nužnom vječitom kontaktu sa ostalim narodima zemaljske kugle, od tada se s dana na dan osjeća sve viša potreba megjusobnog poznavanja pojedinih naroda. Davno je pak nadošlo vrijeme, kad je megjusobno valjano i ispravno poznavanje Istočnjaka i Evropejaca poprimilo oblik najnužnije potrebe za život tih naroda.

Megju neevropskim narodima izmegju Velikog i Atlanskog oceana nastanjena je pod imenom muslimana jedna velika masa naroda poput jedinstvenog tijela, koji se po jeziku, boji lica i nekim ne baš tako važnim mjesnim običajima razlikuju, ali megju kojim postoji čvrsta i općenita veza s gledišta zajedničke vjere, obreda i nekih običaja, koji su potekli iz samog vjerskog jedinstva.

Kako najveći dio ove ogromne ljudske mase živi pod upravnom vlašću evropskih kolonizatora, u interesu je tih kolonizatora, da upoznaju kako vjeru, tako i temelje, na kojima se osniva čudoregje i običaj tih naroda.

Istina, već je jedno stoljeće minulo, kako se je onaj nepremostivi jaz izmegju Istoka i Zapada počeo ispunjavati neumornim nastojanjem evropskih orijentalista, koji su prekopavali bogate riznice islamskih znanstvenih djela i iz njih crpili ljepote, te dodirom kolonizatora sa podložnim narodima bilo u svrhu trgovine bilo, iz administrativnih razloga i napokon marljivim istraživanjem i ispitivanjem kršć. misionera, koji su nastojali, da izvan Evrope i Amerike rašire evanđelje i kršć. vjeru.

Ovaj novi vijek svijetla i prosvjete preko svojih neumornih boraca za znanost i istinu od prošlih je stoljeća daleko odmaknuo u pogledu megjusobnog poznavanja naroda, za to možemo reći, da danas nema skoro ni traga onim besmislenim pričama, koje su nekada kolale o Turcima i „Saracenicima“.

Jest, hvala Bogu, mi smo daleko od onog doba, kad su Evropejci muslimane smatrali višebošcima, ljudima bez ikakvih ljudskih krijeposti i strašnom kaznom, koja su nebesa poslala, da haraju gradove i ljude zatiru.

Uzrok ovoj velikoj promjeni u mišljenju prije svega treba tražiti u tom, što je ideja slobodne znanosti i kritike obuhvatila sve tečevine intelektualne ljudske kulture i što su se megju sve razrede mislioca raširile znanstvene istine, koje nikada nikakove tvrdnje ne potvrguju bez stalnih argumenata.

Koliko smo mi muslimani zahvalni i blagodarni ovom veličanstvenom radu i nastojanju evropskih mislioca, koje je puno ljubavi prama istini, toliko su naša srca ispunjena nadom u budućnost čovječanstva.*)

Proučavanje mnogobrojnih svezaka, što su ih napisali zapadni učenjaci, da prikažu istočno čudoregje i običaje, moglo bi donekle poslužiti i dati prilično zdravo i pravo obavještenje o nama orjentalcima; ali pošto protivnost nazora pojedinih autora uvijek priječi, da se neke važne strane ovog pitanja osvijetle, kako treba, to će zasigurno biti od velike koristi, ako mi svojom rukom o sebi vjernu sliku izradimo.

U ovoj će se dakle knjižici govoriti o tom, u kakovu su obliku i na kakovim se temeljima osnivaju običaji, tradicije i čudoregje muslimana u osmanlijskom carstvu, a pošto se neke istine, koje ćemo ovdje izložiti, mogu s malom razlikom primjeniti na cijeli islamski svijet, to će ovo djelce dvostruku korist donijeti.

Kao što svagdje, tako i kod nas, u prvom redu vjera naučava ljude moralnim pravilima, ljudskim dužnostima i kodificiranim zakonima, koji uređuju životne prilike i društvene odnošaje ljudi.

U kojeg su naroda vjeri opširniji i jasniji ti zakoni i principi, koji narode dovode napretku i blagostanju, taj narod većeg, udjela imade u sreći ovog svijeta; on je neizbrisivih dragocjenih tragova ostavio u životu cijelog čovječijeg roda. U kojem su pak narodu ovi principi i zakoni bili skućeni, da mu nijesu mogli zajamčiti željenog blagostanja, u tom su narodu umnici i filozofi nastojali taj nedostatak njegove vjere upotpuniti i usavršiti.

I ako se ne smije zaniijekati veliki uspjeh filozofskih misli na život pojedinih naroda, ipak ima u tom pogledu jedna važna tačka, koja kritičkom istražljivom oku nije nepoznata. A to je činjenica, da filozofske teorije — ma da su mnogo doprinijele intelektualnom razvitku i napretku narodnih slojeva — nikada nijesu mogle kolik religija i njene zasade pokazati uspjeha u osvajanju srca i u zasađivanju moralnih načela u dubinu narodne duše.

Tom uspjehu je zapreka široki put, što ga je filozofija — kraj sve protivnosti njenih teorija — otvorila slobodnom mišljenju i traženju logičkih argumenata.

Svaka nam stranica ljudske povijesti pokazuje, da su epohe sviju velikih djela i vrlina, koje su u čudo bacale i više i niže slojeve društva, uvijek padale u ona vremena, kad su vjera i njene zasade bile najučvršćenije u ljudska srca. Kad god je pak vjersko osjećanje počelo slabiti, uvijek su u društvu stala zla i opačine vladati.

I ako možda moralni principi, koji nemaju korjena u religiji, nego se osnivaju samo na ljudskom razumu, mogu služiti kao moralni vodić nekim misliocima, koji nabiflane teorije drže istinitim koliko jednu pozitivnu reli-

*) Ovi su retci pisani prije tursko-balkanskog rata, pa sam danas prisiljen na svoj račun znatan dio škontirati, od ove iskrenosti i dobrog mišljenja, o evropskim misliocima, kojom je ispunjen ovaj moj rad. Zadnja naša državna katastrofa dokazala je da je Evropa zderala licemjersku koprenu, koju je na čarobnom licu pred muslimanima nosila, da su potonja stoljeća kulture Evropljanima odgojila samo mozak i da su oni vrlo daleko od vremena, kad bi mogli svoja srca i duše izbaviti iz tame srednjovjekovne. Pisac.

giju — a suvišno je dokazivati, da je takovih ljudi vrlo malo —, ipak ti moralni principi nikada nemaju onake vrijednosti, da bi ih se držala i narodna masa, koja jedan dan svog priprostog života ne bi zamijenila za najudobniji bogataški život, a baš ta masa sačinjava ogromnu većinu Ademova roda.

Moralnih zakona su najstalniji osnovi u vjeri. Snažna je i čvrsta vjera, koja naučava, da će apsolutni svemoćni Bog, koji je najveći zaštitnik morala, na sudnjem danu svoje robove nagragjivati i kažnjavati za njihova djela.

(Nastaviti će se).

Karanfilaga:

Reče doći.

Nestrpljivo gledam, kako pada sunce
Za dalekih gora šiljate vrhunce,
Nestrpljivo čekam, da čas prije pane
Mrak na zemlju i noć da carevat stane,
Jer u gluho doba tihe ljetne noći —
Nestrpljivo čekam — reče, da će doći.

A kad obeća se? Reći ću vam evo:
Jedne burne noći nemirno sam snievo
Čas se trzo iz sna, čas sklapao oči,
Dok mi najzad nešto srce ne potkoči,
Krv zamirat stade, a na prsa pade
Grdan teret, pa me gušit — morit stade.

Otvorena oka pogledah u tamu
I opazih ženu ukraj sebe samu:
Slatko mi se smiješi, niemo me gleda,
Pogledom me kroti, — maći mi se ne da;
U oku joj trepti ljubav, bol i tuga
I tiho mi reče: »Ja sam tvoja druga«.

Moleći je pogled u me upirala,
Hotjela je nešto. Što? Sama je znala!
Gledala me dugo, pa je zadrhtala
I na grudi meni u zagrljaj pala,
Cjelunu mi vlasi, čelo, oči, lice —
A suza joj kanu kô i nehotice...

O, i sada lahor kada tiho pirne,
Pa obraze, čelo il' grudi mi dirne,
Čini mi se, ona u zagrljaj pada
I tiho mi zbori i ljubi me mlada,
Ona, što mi reče često s pjesmom doći
A u gluho doba tihe ljetne noći.

Nestrpljivo čekam da u gluhe čaše
I u ponoć niemu zemlja ukopa se,
Da na lomne grudi svoju drugu svijem,
Da u zagrljaju o zvijezdama snijem,
Da joj čitam pjesmu, što 'iz oka lije,
Dok u tihoj noći narav slatko snije.

Nestrpljivo čekam... al da, pomoć tu je.

Drhturenje neko kao da se čuje...

Je li korak njezin ili brzi dahat,

Pa i šapat neki, tih lagahan bahat...

Ide li mi ona?... Ne, to ponoć diše,

Lahor granjem trese, priroda miriše...

A u toj tišini, kano iz daleka;

Ukraj mene tiho sjen prolazi neka;

Ne pogleda na me, toplog srca ne će,

Za burnijim nečim kao da se kreće,

Ne prija joj više ljubav puna suza...

S tog i progje hitro moja mila — Muza.

I od tada nikad da je vidim više,

Kad s ljubavi duša opojena diše;

Već u plaču kad sam sa narodnih rana,

Čini mi se ko da neka žena znana

Tu kraj mene stane, pa mi vlasi gladi

I u srce gorke elegije sadi . . .

Muhamed Ferid Vedždi:

Muslimanska žena.

S arapskog prevodi: E d i b T e š n j a k .

P R E D G O V O R .

Slava Bogu na njegovoj dobroti i milosti i hvala mu na svemu onom, što nam je darovao iz obilja svoje blagodati.

Budi mu onakova slava i hvala, koja će nas približiti njegovoj veličini, spustiti na nas duh njegove moći i izazvati nam obilje njegova dobročinstva.

Neka je mir i blagoslov na tumača zakona Božije mudrosti, Muhameda, njegova slugu i poslanika, koji je suština Božijeg stvaranja u prirodi, odraz svijetla Božije svetosti i veličine, ogledalo tajni duhovnog svijeta, nosioc Božijeg emaneta, gospodin svega bitka pojedinačno i u cjelosti i visoko svjetlo vasionog svijeta i njegove suštine.

Neka je mir i blagoslov na njegovu porodicu, drugove i njihove šljedbenike i one, koji učvršćuju njegov šeriat. Amin!

*

Kao član islamskog naroda mislim, da i ja imam pravo iznijeti kroz javnost svoje mišljenje o ženskom pitanju. To je ono pitanje, koje je danas zaokupilo sve ljubitelje napretka, pa su složno i jedinstveno počeli raditi, da svestrano ispitaju njegovu bitnost i da nagju najzgodniji put za poboljšanje položaja ženskinja. Stoga molim Boga, da s uspjehom uzmognem ovo ozbiljno pitanje analizovati i ispitati onako, kako će odgovarati njegovoj važnosti i kako bi čitaoc bio potpunoma obaviješten o tom, šta bi se trebalo činiti, a od čega bi se trebalo ustegnuti pri rješavanju ovog problema.

Možda će se među čitaocima naći ljudi, koji će — misleći, da ovo pitanje ne zavrijeguje, da se u posebno knjizi iznosi, — meni prigovarati, da sam stvar preveć oduljio, ili da sam se od predmeta udaljio. Nu ja pozitivno znam, da će većina čitaoca ne samo dati meni pravo, što sam ovo pitanje opširno razložio i komentarisao, nego da će šta više od mene tražiti, da svoje izlaganje proširim, jer je uvjereni da ovo pitanje zaslužuje dubljeg kritičkog raščinjavanja i da je dostojno, da se naziva „pitanjem sviju pitanja“, zbog svoje čvrste i uske veze sa ostalim našim životnim temeljnim uslovima.

Jest, jedan dio našeg svijeta od davnih dana neprestano podržaje uvjerenje, da žensko pitanje nema onolike važnosti, kolika mu se daje. Šta više od onog dana, kad je autor rasprave „Emancipacija žene“ (Tahrirul-mer'eti) počeo o ovom pitanju iznositi svoja mišljenja i razlaganja, pa sve do danas, naši neki ljudi neprestano pitaju:

— Zar nije bilo važnijeg predmeta od ženskog pitanja, koji bi bio vrijedan, da o njemu raspravlja jedan od prvih i istaknutijih naših modernih mladih mislilaca kao što je gosp. autor „Emancipacije žene“? Zar ne bi bilo preče raspravljati o poboljšanju položaja muškaraca, nego o poboljšanju stanja naših žena?...

Nu oni, kojima su poznati uzroci napretka i nazatka pojedinih naroda — a tih nije malo u naše vrijeme —, pozitivno znaju, da narodi do izvjesnog stupnja napreduju pomoću muškaraca, te da se poslije pojavljuju neke posebne potrebe, koje iziskuju, da i žene imadnu velikog utjecaja i sudionitvovanja u podizanju narodnog napretka i u poboljšanju njegova socijalnog položaja.

I ako mi priznajemo tu činjenicu, i ako bi je u slučaju potrebe mogli dokazati čvrstim argumentima, ipak smo protivnici sviju onih, koji dokazuju potrebu, da mi pošljeduemo druge narode, ma na kojem bilo području našeg života, a osobito u ženskom pitanju. Jer poslije dugog istraživanja i proučavanja historijskih događaja mi smo "vidjeli, da izmegju onog naroda, koji se asimiluje, i onog kojem se asimiluje mora postojati odnošaj u glavnim momentima njihova života i taj je baš odnošaj onaj faktor, koji čuva i priječi, da jači narod slabijeg silom ne potkuči pod svoju vlast i ne uništi mu elemente egzistencije.

Ja ne znam, da riječ „Asimilacija“ po socijologiji znači što drugo, nego sposobnost slabijih naroda, da prime utjecaje jačih naroda i da ih pokorno slijede u njihovim pokretima i radu.

Što se pak ne će otkloniti sve zapreke, koje stoje na putu asimiliranju slabijeg naroda jačemu, nije moguće, da taj utjecaj bude djelotvoran, ni da taj pokret svojim djelovanjem poluču željenu svrhu. Tek kad su otklonjene ove zapreke, onda jači narod skuči pod svoju vlast slabijeg, analizira sastavne njegove dijelove i elemente svog bića njegovu tijelu pripoji.

Tako nije ondje, gdje megju bitnim životnim momentima dvaju naroda postoji neki odnošaj, jer megju tim narodima nema protivština, pa oni jedan od drugog

primaju sve bez ikakove opasnosti po svoju narodnu individualnost.

Ko naše stanje i položaj ispituje kritičkim pogledom jednog sociologa, taj će uvidjeti, da glavni životni momenat našeg naroda ni s koje strane ne sliču životnom bitnom momentu onih naroda, za koje neki hoće, da ih oponašamo u našim životnim pitanjima; s toga savjetovati apsolutno oponašanje ili asimilaciju tim narodima znači savjetovati rasulo i narodnu propast.

Socijologija nam kazuje, da pravi napredak pojedinih naroda ne dolazi ni od koga, nego od samih njih, osobito ako ne postoji odnošaj u pogledu životnih veza megju njima i naprednim narodima.

Ta ne vidite li ona plemena u Americi, što ih je nestalo poslije njihova kontakta sa evropskom kulturom u petnaestom stoljeću? Šta je uništilo te narode i šta ih je zapriječilo, da se okoriste susjedstvom naprednih naroda, koji stupaju putevima materijalne kulture? Ništa drugo, nego oni socijalni uzroci, koje smo spomenuli.

Sjedinjene Sjeveroameričke države danas broje oko sedamdeset milijuna duša, a to su sve stranci, koji su se poslije otkrića Amerike tamo doselili: Englezi, Nijemci, Francuzi, Talijani i drugi svi evropski narodi.

Starosjediooci pak američki su još uvijek divlji i s dana na dan opadaju, izumiru, te ih danas nema više, nego nekoliko stotina hiljada. A zašto to? Nije li zbog onog, što smo malo prije spomenuli?

(Nastaviće se).

Mehmed Akif:

Ve en lejse!..

Šest stotin' hiljada, Bože, muslima nedužnih mrije...
Život im i rz se gazi i krv se potokom lije!
Nevine starce dušman oštrom sungijom bije.
Svud požar: domovi gore i samrt svuda se sije —
Mogila pepela ovog tisuću žrtava krije.

Bože! Zoricu slobode noć nam zakrili sada,
Okolo nas sa sviju strana tek tmina i poraz vlada.
Svijest nam i volja gasne, klonu nam snaga i nada;
Naš bajrak pognute glave od teškog srama i jada —
Grudi nam krvare evo s njegova strašnoga pada.

Ezan je umuk'o. Glasi od zvona obzorja pune —
Na nebu Istoka traci iščezli svijetle lune.
Pobjede krstaša evo triumfom povijest krune;
Istina u prahu leži, vrazi se prot pravu bune,
Gospode, čuj gdje Islam sadašnjost gorko si kune!

Gospode, tvoje je vjere ognjište pošljedno bila
Lijepa zemlja ova. Pa zašto tvoja ju sila
Dušmanskim petama tare? Gle tri demona čila
U grud nam rinuše handžar i snažna slomiše krila —
Prestaše kucati srca, što za slobodu su bila.

Oh, ti nam, Gospode, sada ne otkri ljubavi svoje,
Nas tri sto milijuna ucvili svesilje tvoje.
Bezbošci veselje slave, tebe se ko da ne boje —
Pa zašto čutiš, zašto ruke ti mramorkom stoje
I zašto Islamu samo, da naglu propast kroje?...

Hej' šuti ludo! Ti znaš, da svemir vječno se kreće.
Prirodni zakoni nikad tvog čuti vapaja ne će.
Ti sam pomozu sebi, želiš li mira i sreće!
Trudi se, djeluj i radi, radom se blagoslov teče —
Jer zakon rada život cijele prirode kreće;
Bog: „Lejse lil — insani illa ma sea" reče.

S turskog: Ašik.

Dr. Osman Namik:

Teiste i ateiste.

(Vjernici i bezvjerici)

S turskog prevodi: Abdusselam Hadžiferizović.

N A P O M E N A .

Ovih sam dana čitao u posebnoj knjizi izdano bezvjersko predavanje, što ga je u Carigradu držao o egzistenciji Boga, apsolutist carigradske medicinske akademije Dr. Husejn Džahid beg, i tamo štampao pod imenom „Polemika o Božijem opstojanju“.

I ako sam uvjeren, da ova blasfemija ne će imati nikakove važnosti kod teista, koji postojano i čvrsto vjeruju u velikog Stvoritelja, ipak sam ovaj odgovor napisao prama svojim slabim silama, držeći na umu da bi ovakovi pamfleti proti Bogu mogli vrlo hrgjavo utjecati na mišljenje naše mlade generacije, koja je odana svjema „modernim“ mislima, pa makar se one kosile sa svjema istinama, što su ih i pozitivne znanosti utvrdile. *)

Pri pisanju ovog odgovora nijesam se htio služiti šeriatskim dokazima, jer oni ne bi imali nikakove važnosti kod jednog bezbošca, koji u objavu ne vjeruje.

Apstrahiravši autorov predgovor, koji nema uske veze sa samim predmetom, o kojem se bavi, ja sam slijedom naveo pojedinačno sve odlomke ove rasprave i njena uvoda, sitnim pismenima te pod svaki odlomak odgovor krupnim slovima napisao.

Molim velikog Allaha, blagog i milostivog, da svojim blagoslovom i duševnošću svog najmilijeg slugu i poslanika, Muhameda prosvjetli razum zabludjelih ljudi, kako bi upoznali vječnu istinu, koju je uzvišeni Islam otkrio, kad je vahdanijet Božiji objavio.

U V O D .

U prvom redu želim istaknuti razliku između vjernika i bezvjerca. Po mom mišljenju teiste su robovi, a ateiste potpuno slobodni ljudi; ili da se drukčije izrazim: teista iz potrebe vjeruje, jer stoji pod uplivom jedne apsolutističke religije, dočim

*) S istog razloga i mi smo evo preveli ovo lijepo i znanstveno napisano Dr. Namikevo djelo.

ateista slobodno i bez ikakve potrebe vjeruje u ono, što ispovijeda.

Vjernik n. pr. najprije vjeruje u istinitost neke tvrdnje, pa tek onda istražuje dokaze, kojima će ju opravdati; bezvjerac pak izvjesnu tvrdnju tek onda postavlja, kad joj je argumente našao. Bezvjerцу dakle tvrdnja postaje poznata poslije argumentiranja, a vjernik je poznaje, prije nego što se dokazima utvrdi.

S toga eto vjernici su, tek pošto su stekli uvjerenje u egzistenciju Boga, počeli tražiti dokaze o njenoj istinitosti i te dokaze proti tvrdnjama ateista navode.

Riječ „rob“ označuje čovjeka, koji nema osobnih prava, nego stoji u vlasti drugog čovjeka. Ropstva imadu dvije vrsti: realno ropstvo „esareti hakiki“ i ropstvo figurativno, u prenesenom smislu. Realno ropstvo se takogjer dijeli u dvije kategorije: Robovi (ljudi i žene), koje bi u prošla vremena pobjednik nakon rata u ropstvo odveo, te robovi i robinje, koji su — dozvolom starih zakona — za novac kupovani i prodavani poput domaćih životinja. Nu hvala Bogu, ova su ropstva zaslugom kulturnog napretka ukinuta, istrogo zabranjena megjunarodnim ugovorima.

Što se tiče ropstva u prenesenom smislu, ono se odnosi na podanike kakova apsolutističkog vladara.

Iz Džahid begovih riječi „apsolutistička religija“ razumijevamo, da on vjernike smatra „robovima u prenesenom smislu“. A da li ima pravo, to će se vidjeti iz moga donjeg razlaganja.

Dokle god je jedan vjernik — pa makar pripadao idolatriji — uvjeren u načela svoje religije, dotle ne sumnja u posljedice svojih djela i činova: u nagrade i kazne.

Ta nema ni jedne vjere, koja bi dopuštala one hrgjave čine, što narušavaju ljudsku ćudorednost i zdravi razum vrijetaju.

Što se tiče bezvjerca, on nema nikad potpunog mira i zadovoljstva, jer — nemajući stalnih pravila, koja bi ga u njegovim činima rukovala — nikad nije slobodan u svojim djelima, pa ni u mislima, nego je u vječitoj sumnji i neodlučnosti.

Religije su zakoni i putokazi ćovječanstva u njegovim djelima Onaj, koji se ni jedne vjere ne drži, sličan je u pustinji zabludjelom ćovjeku, koji će zasigurno nasrdati.

Treba samo na ovo pomišljati: Da nema religija, ne bi bilo razlike megju dopuštenim i zabranjenim, megju dobrom i zlom, megju grijешnim i pohvalnim djelom. Tada bi ubojstvo, kragja i drugi zločini unišli u red dopuštenih činova, a u tom slučaju ne bi bilo nikakove razlike između ljudi i ostalih životinja.

Što se tiče tvrdnje, da sama prosvjeta ćovjeka odgaja, te da prama tome otpada potreba vjere, mi velimo: prosvjeta u istinu odgaja; ali treba uvažiti i tu ćinjenicu, da mi vidimo neke prosvijećene ljude, koji zbog pomanjkanja moralnog osjećaja, ne uživaju opće simpatije, jer im je djelovanje na općoj koristi vrlo ogranićeno.

Istina, većina naućenih i prosvijećenih ljudi obljubljeni su kod svijeta zbog svojih lijepih duševnih svojstava; nu takovi se ljudi ne diće bezvjerstvom, kao što to ćini Dr. Džahid beg

(Nastaviće se.)

Edib:

Nova godina.

— Čestitam ti novo ljeto!
 — Šta?.. Danas je prvi juna!..
 — Ništa za to — je li prvi?
 Nek je samo kesa puna!

Pravo kažeš, prijatelju!
 Nek u kesu samo pada,
 Tad je nova godinica
 Svakog prvog — pa ma kada.

Kazanli Halim-Sabit:

Čovječanstvo, ideja vjere i civilizacija.

S turskog preveo: Ahmed Rašidkadić.

Ljudi su već po samoj svojoj prirodi donekle civilizovani, jer u njihovoj naravi usagjeno je neko nagnuće za kulturnim životom. Stupiti u neku zajednicu, te ujedinivši svoje sile, a pomažući jedni druge, provoditi život, u naravi je svakog čovjeka. U ljudskoj historiji — ma kolikogod ona sezala u prošlost — ipak nailazimo na tragove kulture i zajedničkog života. Ljudi najstarijeg doba življahu — prema svojim prilikama — u zajednici. Samo je njihova kultura uvijek onakova i onolika, koliko su oni prosvječeni i kakova su inače njihova duševna svojstva. Na temelju toga, duševna su svojstva ljudi starijeg doba, kao što su i oni sami pojavili se početkom ljudske historije, tek u povojima, te prema tomu i njihova kultura ne može se ni iz daleka primjeniti na ovo današnje doba.

Jest, u budućnosti će doći vrijeme, kada će se naša kultura, za koju mi mislimo, da je već izašla na svoj vrhunac, držati prostim divljaštvom, a naši potomci smatraće nas divljacima.

Dakle se razumi, da su kultura — bar primitivna — i čovječanstvo — blizanci, ali je ova uvijek onakova kakovi su njezini nosioci, te uporedu snjima se diže i pada.

Svaka stvar, prema prirodnom zakonu, ide putem svoje evolucije. Ako se nalaze svi uvjeti, koje neka stvar za svoj napredak iziskuje, onda ona i korača svomu savršenstvu. Naravna je stvar i to da ljudski um traži svoje kultiviranje i teži za usavršavanjem. Ali je jedan veliki uvjet i to, da se umno kultiviranje mora podčiniti onomu zakonu usavršavanja. Ovo sve nastaje tek onda kad već postoji jedna zajednica, koja se osniva na pravdi i uzajamnoj pomoći. Jest, ovo je jedan od najvećih uvjeta, a tomu nam je dobar dokaz i ona naša mudra izreka, koja veli:

„Svjetlo istine ragja se iz sudara ljudskih misli“. Iz ovog svega dakle proizlazi, da je potreban neki viši stepen umnog razvitka, da uopće može doći do kakove zajednice.

Sada da malo iz bližega uzmemo na oko ljudsko društvo. Poznata je stvar, da je za opstanak ljudskog društva potrebno, da budu zajamčena i obezbjeđena prava jednih prema drugima, a to nastaje onda, kad je pravo svakog pojedinca u punoj mjeri zaštićeno, kao i vršenje njegovih zadaća prema zajednici, kojoj pripada.

Dakle za opstojanje zajednice potrebno je dvoje: zaštićeno pravo svakog pojedinca, i njegovo vršenje zadaće prema drugim članovima, kao i prema samoj zajednici. Kad malo bolje promotrimo odnošaj između ovog prava i zadaće (dužnosti) vidimo, da uvijek pravo ragja neku dužnost, a dužnost opet neko pravo. Među njima gledamo tako tijesnu vezu, kao što je n. pr. između roditelja i djeteta i obratno, za to se nikad i ni u kojem slučaju ne može rastaviti pravo od dužnosti a niti ova od prava. Oboje postoje u nekoj nužnoj uzajamnosii.

Iz ovog slijedi, da su pravo i dužnost glavni put, koji vodi do blagostanja ljudi. Svaki se pojedinac imade kretati u tom odregjenom i ograničenom prostoru, dapače to je podmoran. Na svakoj strani toga ograničenog prostora je paklena bezdan i izgubimo li na čas ravnotežu strinoglavice se u dubok ponor: ili ćemo izgubiti svoje pravo, ili pak tugje pogaziti, a u oba slučaja rušimo nužni poredak ljudskog društva. Na temelju toga ne snijemo dozvoliti, da dogje do ijednog ovog slučaja. Svakako je očito, da se onaj red, koji se ragja iz prava i dužnosti imade na svaki način u krijeposti držati.

(Nastaviti će se).

Epigrami.

(Po njemačkom priredio: Poslanik.)

Izdašno je vrelo sreće;
 Ipak mnogi trpi,
 Što na mjestu kabla nema,
 Da je odmah crpi.

* *

*

Nepoznata vazda cijene
 Prvo po odijelu,
 A poslije vrijednost sude
 Tek po dobru djelu.

* *

*

Baš sitnica često smeta
 Ljudma da se slože:
 Bratski šume porazdijele
 Zbog stabla se glože.

* *
*

Nagrade se kasno daju,
Tako ljudstvo radi;
Srebrn lijes isposniku,
Kad skaplje od gladi.

* *
*

Nije vazda baš gizdava
Djeva ponajbolja;
Mnogi lijepim plotom kite
Svoja gola polja.

Dr. Husein Hulki:

Ramazanski post.

(S turskog preveo Hajreti.)

Kako današnje znanosti sude o islamskoj ustanovi: ramazanskom postu, to je veoma važno pitanje, koje bi svaki pravovjerni musliman morao poznavati i po tome se za vrijeme ramazana vladati.

Do sada je napisano u našoj žurnalistici, a i u posebnim knjigama tiskano mnogo članaka i rasprava o koristi i lijepim posljedicama ramazanskog posta. Te su rasprave i članci pisani sa pobožnom željom, da korist posta prikažu s gledišta pozitivne znanosti i da svetost i uzvišenost ramazana naučno dokažu — i ako svetost islamskih ustanova nije potrebna, da je znanosti opravdavaju i dokazuju, jer ona proističe iz same uzvišenosti Islama.

Ja ću dakle sud znanosti o isl. postu bez ikakove promjene, onakav kakav je, izložiti u ovoj knjižici. Istina, kao što se izvršivanje vjerskih dužnosti zbog same koristi, koja od njega po sudu znanosti potječe, ne može smatrati pravim izvršivanjem ibadefa, tako se ne može smatrati lijepim i pohvalnim činom, ako mi uzvišenost i svetost islamskih ustanova primjenjujemo na današnje egzaktnosti, ili ako u tim ustanovama tražimo samo fizičke i materijalne koristi.

Megju tim napredak znanosti dokazuje, da u svjema islamskim ustanovama leži mnogo očitih koristi i ljepota, a to znači, da i same znanosti utvrguju dokaz, da je nama naša vjera u istinu najbolji rukovogja i jamac, da ćemo — ako se po njoj vladamo — biti spašeni i sretni na oba svijeta.

Nu u ustanovama naše vjere imade još mnogo za nas moralnih i materijalnih koristi, koje su izvan dohvata ljudskog shvaćanja i okvira znanstvenih otkrića, a prama kojima kao sitnice iščekavaju sve one vanjske koristi, što su ih znanosti utvrdile.

Eto baš tu činjenicu, što današnje egzaktnosti priznaju uzvišenost vječitih islamski istina, koje su još prije trinaest stoljeća svijetu objavljene; tu eto činjenicu svaki pravovjerni muslim smatra trajnom mudžizom (nad-

naravnim čudom) Islama, koja kroz toliko stoljeća neprestano vlada!

Ni jedan musliman svoje unutrašnje vjerovanje ne čini ovisnim o priznanju i potvrdi nikoje znanosti.

Mi ćemo dakle nastojati, da ovdje izložimo bez promjene sud današnje medicinske nauke o ramazanskom postu. S toga ćemo ispitati potanko, što po znanosti post znači, kako na tijelo upliviše, kakovih se čovjek higijenskih obveza mora držati za vrijeme ramazana i ostala pitanja, koja su u vezi s predmetom, o kojem pišemo.

Dakle, šta je post?

To je vjerska dužnost (obveza), koja se sastoji u tom, da se muslimani od prve zore (fedžri sadik) do zaslaska sunčanog ustegnu od svakog jela, pića, spolnog općenja (džima) i od sviju prohtjeva tjelesnih (mušte-hijjat).

To pak apstimiranje (Imsak'j) po znanosti nije ništa drugo nego naročita dieta (hirn'je), koja se sastoji u tom, da čovjek ništa ne jede, ne pije i ne udovolji tjelesnom prohtjevu zimi kroz osam sati, a ljeti — kad je obzirom na geografsku širinu naše domovine dan najdulji — kroz šesnaest sati. Po tom post najviše na tijelo upliviše u ljetu, kad najdulje traje, kad se čovjek šesnaest sati ustegne od pića, jela i spolnog općenja. Ako dakle ispitamo higijenske principe o kakvoći i kolkoći tog upliva, znaćemo i kako znanost o postu sudi.

Pošto svaki čovjek približno za četiri sata prokuha hranu i glad osjeti, te pošto — jedući najmanje dva puta dnevno — mnogo put vodu pije, to za vrijeme posta njegovo apstiniranje od hrane i vode mnogo više upliviše na tjelesni organizam, nego što bi uplivilo apstiniranje od spolnog općenja. (Imsak minef-džima')

S toga da saznamo koliki je upliv uopće posta, u prvom redu treba odrediti, kako i koliko samo glad i žegj upliviše na organizam za vrijeme posta.

Ljudsko tijelo za svoje razvijanje i hranjenje potrebno je odregjenoj dnevnoj količini jela i pića. Ako čovjek preko odregjene količine jede i pije, ako se pretjerano, ekscesivno hrani, može oboljeti na polisarciji, koja se sastoji u debljanju i gomilanju sala u tijelu.

Megju liječnicima imade još jedna metoda hranjenja protivna gornjoj, a zove se insufisivna alimentacija, t. j. nedovoljno, hranjenje. Ovo je dvovrsno: privremeno i kronično — (muvekat ve muzmen), od kojih se prvo sastoji u periodičnoj (ahjanen) gladi i žegji, a drugo u žalosnom stanju za vrijeme trajnog gladovanja i nemanja.

Po gornjim navodima vidimo, da znanost post smatra nekom vrstom diete, koja spada u privremenu insuficivnu alimentaciju (Ekjlu šurbi gajri k'jafi i muvekat.); s toga se mogu i na nj primjeniti donekle higijenska pravila, koja se primjenjuju na potonji način hranjenja.

(Nastaviće se).

Hazim Muftić:

Stambolski softa i Sadri-azamova kći.

(Istočna pripovijetka).

U jednoj stambolskoj medresi živio jedan siromašni softa, koji nije nigdje nikoga od rodbine imao, a prehranjivao se sa imaretskim tajinom i s tim što bi zaslužio, kad bi koga u čem poučavao. On je u medresi imao jednu sobu sa nešto skromne prostirke, gdje bi stanovao i učio. Radi svoje marljivosti i uzornog ponašanja slovio je kao najbolji softa te medrese, te ga je njegov muderis vrlo volio i cijenio, a ostale softe su ga opet štovale.

Kad je naš softa stupio u razred, u kojem se najveći stepen nauke te medrese uči, dobio je po kućnom redu, koji je u toj medresi važio, — dozvolu od muderisa, da može izvan sahata predavanja iz medrese izlaziti, pohagjati solidna društva i kafane, šetati, čitati novine, družiti se sa vanjskim svijetom i ostalo, su čim se čovjek priučava samostalnu životu.

To je za softu bilo veliko odlikovanje, ali naš Hafiz, — bio je i hafiz, — pošto se bio naučio tihu i mirnu životu, ne htjede odmah iz medrese izlaziti svaki dan, nego napravi sebi raspored taki, da samo petkom izlazi van i hoda po Carigradu, a ostale je dane upotrebljavao za učenje i čitanje korisnih knjiga.

Dakle petkom! Vrlo zgodan dan! Petak je za muslimane svečani dan, to je heftanski Bajram. Petkom je u Stambolu vrlo veselo, može se ići i na selamluk, u kutubhane, velike džamije i tekije i svukud.

Hafiz je u duši već bio sračunao, da će za svaki petak u godini imati novog razgledanja, jer kako je Carigrad velik i prostran, može se svaki put krenuti sasvim novim smjerom i uvijek vidjeti nešto nova, a da ne mora nikada ići onda, kuda je već jednom prolazio.

Ali je sudbina drukčije okrenula. Prvog ili drugog petka, Hafiz se bio uputio jednom prostranom, njemu nepoznatom ulicom, u kojoj su bile kuće veoma goleme i promet vrlo živahan. On je išao polahko, zastavljao se kadkad pred kojim izlogom kakve bogate trgovine i tu pregledao.

U tome u blizini Hafizovoj padoše komadi oguljine od naranče, koje je neko iz visine sa pendžera bacio. Hafiz podiže glavu i pogleda u smjeru, odakle su prtokalove kore bačene i ugleda na jednom pendžeru neku vrlo lijepu djevojku i njegov se pogled zasadi u njezine crne oči. Hafiza zadivi ljepota nepoznate djevojke, pljuvka mu u grlu stade, a cijelim tijelom ga progjoše nekakvi trnci poput električne struje. Bio je kao izvan sebe, te je više časova nepomično stajao, neprestano piljeći u djevojku i nemisleći na to, kako je velika sramota, — a osobito u Stambolu, — gledati po tugjim pendžerima. Njega je još više sokolilo i to, što je i djevojka neprestano gledala u njega i izgledala je, kao da je osobitu pažnju na nj svratila.

Našem se softi ta neznanka u srce zasadila i on se je teškom mukom iz njezine blizine ubaljio, ali je od tada svakog petka u isto vrijeme, nekako iza podne, tuda prolazio i vazda je na onome prozoru vidio i onočio se sa lijepom djevojkom.

To je tako potrajalo oko cijelu godinu dana. Hafiz je svakog petka onim sokakom prolazio, djevojku — svoj ideal — vidio, a da s njom nikad ni riječi progovorio, niti je znao, čija je kći, ni zašto tu stanuje.

Kad li nakon jednu goninu dana, nanigje Hafiz po svom običaju opet onim svojim putem, dogje do djevojičine kuće, ali djevojče ne nagje na prozoru, nego pred njezooom kućom iskupilo se mnogo svijeta i tu nešto čeka. To Hafiza iznenadi. Malo zastane i promisli se, a onda pristupi jednom od prisutnih ljudi i upita ga, što to oni tu čekaju.

— „U ovoj je kući danas umrla jedna djevojka, pa čekamo da se opremi i da je onda nosimo zakopati,“ — odgovore mu gragjani.

— „A čija je to kuća?“ preupita Hafiz mirno, ali je počeo blijegjeti.

— „Ovo je kuća Sadri-azamova, koji je vrlo dobar čovjek, a eto Bog mu nije dao bio od srca evlada osim tu jedinu kćer, pa mu je eto i nju iznenada oduzeo!“ —

Hafiz po svemu tome zaključio, da je to umrla baš ona njegova djevojka, pa od velike žalosti ne htjede više ništa ni ispitivati, nego ode do obližnje česme, da uzme abdest da može prisutvovati dženazi i ukopu svoje izgubljene sreće.

Nu to nije dosta. Hafiza se je djevojčina smrt toliko kosnula, da je pri zakopavanju njezinu zaključio, da njemu nema bez nje života, te odluči da se ne će od nje rastavljati, pa makar ga to glave stalo.

Dolje su ljudi djevojku zakopavali, Hafiz je tu u blizini bio, motrio je sve i nastojao da dobro zapamti mezar svoje neprežaljene neznanke. I pri tome je neprestano nešto razmišljao, dok se najkašnje na jednoj misli zaustavio i smirio se. Taj je dan kao bez glave hodao po stambolskim ulicama, nigdje mira nije mogao naći, a kad se je zanočalo, otišao je i kod muderisove kuće našao lopatu i trnokop, te se u putio u kasno doba noći na mezarluke.

Šta je Hafiz tamo uradio?

On je djevojku odkopao, mezar opet uredio, kakav je i prije bio, da se ne pozna, da se je okopavao, onda opet djevojku onako u mrtvačkim haljivama uzeo, pa nosi, nosi, pa u medresu u svoju sobu. Djevojku prisloni u jedan budžak svoje sobe, skine joj čefine sa lica navuče zarove, zaključa vrata i sjedne pred mrtvu Sadri-azamovu kćer, te je stane gledati isto, kao što ju je svakog petka kroz cijelu godinu slatko gledao.

Na putu od mezarluke do medrese, nije ga niko susreo ni vidio te nije niko mogao prijaviti oblasti, da je neko neovlašteno zalazio u mezarluke i otkopavao mrtve.

Hafiz se je lijepo zatvorio i gleda, gleda!

Sutra dan bila je subota. Softe, društvo Hafizovo, otišle na ders. Niko se i ne sjeća na Hafiza osim muderis. Pošto ga je vrlo volio, upita:

— „A šta je to sa Hafizom?“ —

Softe se zgledaše i kazaše da ga nijesu vigjali, niti znaju, šta je s njim.

Muderis je za tim nastavio predavanje u uvjerenju, da Hafiz ne bi od dera izostao bez opravdanog razloga

Tako je taj cijeli dan, a i sljedeća noć prošla, a da se Hafiz nije iz svoje sobe pokazivao, niti ga je ko uznemirivao, jer su softi držale, da je on negdje otišao.

Kad osvanu nedjelja i muderis opet vidje da Hafiza nema, požuri se, — nakon što je današnji ders držao, — da potraži svoga najboljeg učenika.

Muderis pokuca na Hafizovim vratima. Niko se ne odziva. Muderis ga vikne mah, a on onda, poznavši muderisov glas, upita odma kao iz tunela:

— „Jesi li to Ti muderis efendija? Ako nema niko s tobom, onda ću otvoriti!“ —

— „Ja sam, ja sam sam“ — u čudu će muderis.

Hafiz tada sobu otvori, upusti muderisa unutra, a onda opet vrata zaključa.

Sad se muderis istom zabezeknu, kad pred sobom ugleda mrtvo čeljade u mrtvačkom omotu. . .

Tada Hafiz pripovjedati svom hodži sve od kraja do konca, šta i kako je učinio.

— „Ja nijesam znao, šta bih drugo učinio, pa sad eto tebe, eto nas, radi šta znaš!“ —

Muderis je dugo razmišljao, šta bi započeo. Stavi još nekoliko pitanja na svog učenika, pregleda još malo djevojci bilo na ruci, a onda pošto se je u medecinu razumjevaio ode i od kuće donese nekakve čitabe, bočice sa nekakvim vodama i drugih nekakvih liječničkih stvari. (Nastavit će se).

Mehmed Akif:

Jedan vaz.*)

S turskog preveo: **Ašik.**

Bog je u svetom Kur'anu rekao: „Ve en lejse lil-insani illa ma sea“, a to znači: „Za čovjeka ni na ovom ni na onom svijetu nema ništa, osim ploda njegova rada i zarade“. Čovjek što posije, to će požnjati, jer bez sjetve nema žetve. To je prirodni zakon, zakon Božiji, što ga je nama Kur'ani azimušan u gornjim riječima objavio.

Kad sam ja malo prije onu pjesmu recitovao, vi ste svi od ganuća plakali**) ali kakva hasna od toga? Ko će vaše vapaje i molbe čuti, kad je zemlja tvrda, a nebo

*) Ovaj vaz je mladi teolog M. Akif beg držao na 7. februara o. g. u Fatihovoj džamiji u Carigradu, pa ga mi evo iz „Sebilurešada“ prenosimo, jer on sadržaje mnogo lijepe pouke i za nas bosansko-hercegovačke muslimane, na čiji se kulturno-socijalni život mogu zgodno primijeniti sve misli, što ih je učeni vaiz u ovom vazu iznio.

**) Akif beg je kao uvod u ovaj vaz pred slušateljima recitirao svoju pjesmu „Ve en lejse! . . .“ koju smo u ovom broju u prevodu našeg suradnika Ašika donijeli.

visoko? Ovaj vasioni svijet nema osjećanja, ova je priroda beščutna i gluha prama vašim molbama i željama.

A što bi mi htjeli? Ovamo s jedne strane tužimo se na našu nemoć i slabost, a s druge strane opet željeli bi cijeli svijet i njegove zakone podvrgnuti svojim težnjama i ćejfovima. Svijet se neprestano kreće i vrti u ovoj bezkrajnoj praznini, koju mi svemirom zovemo; niko ni trena ne stoji, nego se giblje i putuje onom putanjom, koju mu je veliki Alah od vjekova odredio. Ni jedan njegov atom, ni jedna zerica ne miruje, nego vječito, bez prestanka djeluje i radi. Zemlja, nebesa, planine, stijenje — sve to radi, sve se giblje.

Da, ova naša planeta, koja nam izgleda kao kakvo mrtvo nepomično tijelo, nikad ni časak ne prestaje, da se stvara.

Svaki dan, sat i trenutak ona proživljuje bezbroj revolucija: oblacima vodu daje, pa je opet od njih prima; na svojim grudima podgaja bilje: trave, usjeve i drveće; u svojoj utrobi proizvodi i stvara cijele slojeve raznih ruda i t. d.

Kad je tako s našom planetom i njenim stvorenjima, kako je onda s ovim neizmjernim i bezkrajnim svemirom, koji u svojim njedrima nosi milijune planeta, većih i manjih od zemlje? I one nikad ne počivaju kao i naša kugla. Jest, svi ovi bezbrojni i bezkrajni svjetovi o kojim se sve naše i ovo malo skućeno poznavanje osniva na samim nagagjanjima i pukim pretpostavkama, svi su ti svjetovi od svog stvorenja do danas u neprestanom kretanju i djelovanju, a kretaće se i raditi, dok je svijeta i vijeka

Mi ovdje govorimo o stvarima, o stvorenjima Božijim, ali šta je sa samim Bogom? Eto vidite, i Alah, stvoritelj svega bitka uvijek djeluje i upravlja ovim neizmjernim svjetovima; nu mi kakvoću toga njegova rada ne možemo ni zamisliti.

U Kur'anu (a. š.) stoji: „...K'julle javin Huve fi še'n.“ Dakle Bog svaki čas ovoj prirodi daje život; svaki trenut nove dogagjaje i pojave u njoj stvara. Kad bi Stvoritelj samo na jedan kratki časak, što ga mi ne možemo ni zamisliti, napustio svoje djelovanje, cijeli bi se svijet sa svjema stvorenjima strubokom prevrnuo i propao.

Bog nije od jednom iz ništa vasionu stvorio; njegovo je stvaranje vječito: bez kraja i konca. Jest, braćo islamska, Stvoritelj je rad dvovrstan: uništavanje i stvaranje bića, samo je vrijeme, koje dijeli te dvije svojstvenosti njegova djelovanja, tako kratko, da ga naš um ne može izmjeriti i odrediti, pa zato mi ne shvaćamo njegove kakvoće, ne shvaćamo, šta se sve u tom kratkom vremenu dogagja izbiva.

Dakle braćo, kad i zemlja i nebesa, pa i sami gospodar Bog, apsolutni stvoritelj svega bitka nikad ni na čas ne prestaje raditi i stvarati, kako bi mi mogli počivati, sjediti, ništa ne raditi i opet se životu nadati?

Eto vidjeste, da cijeli svemir, svaki atom i molakil radi i nikad ne miruje. Kad je tako, ko je nama pravo dao, da se bez truda i rada možemo nadati životu, blagostanju i postignuću svojih želja i težnja? Zar naše muslimanstvo, naša pripadnost islamskoj vjeri? Možda. Ta

muslimani su Bogu mili, milijih od drugi robova, jer vjeruju njegove istine, njegovo jedinstvo. Ali vi vidite, da u ovom svijetu, u ovoj prirodi ništa ne miruje, da sve radi.

Muslimanstvo je pak vjera prirode, šta više, ono je sama priroda. Islam je objavljen poslije sviju religija; on ih je derogirao i s toga je baš Islam najbolja i najsavršenija vjera. Bog je u Kur'anu (a. š.) rekao: „Fe ekim vedž hekje liddini hanifen, fi tretellahil-leti fetarena sealejha; latebdile li h a lkillahi, za l i k j e d d i n u l-k a j j i m, ve lakinne ekserrenasi la jalenun.“ Ovo bi ajeti dželile u prijevodu po prilici značilo: „Dakle uspravi pobožno svoje lice ovoj pravoj vjeri, ovom Božijem djelu (Božijem stvorenju, prirodi) radi kojeg je on svijet stvorio; u Božijem stvaranju nema promjene. Ovo je stalna, nepromjenljiva vjera, ali većina svijeta to ne zna.“

NARODNE UMOTVORINE.

Jedrenkinja Fata.

Vezak vtezla u Jedreni Fata,
Pred njom gjergjef od krmzli merdžana,
Na gjergjefu platno dubrovačko.
U ruci joj igla od biljura,
A u igli svila iz Misira.
Na krilu joj Dalipagić Ibro,
Pa joj broji grane po gjergjefu.
Nabroji joj tridest i tri grane,
Četrdeset i četiri lale.
Trkom trči iz kule robinja,
Trkom trči, a Ibru doziva:

»Bježi bolan Dalipagić Ibro,
Eto Fati oca iz mahale«.

Kad to čuo Dalipagić Ibro,
On pobježe svom bijelom dvoru.
Ostade mu sahat na gjergjefu,
Na pendžeru noži i sindžiri,
Na minderu zelena dolama,
U dolami prsten i jabuka,
U jabuci hiljada dukata.
Knjigu piše Dalipagić ibro,
Pa je šalje Jedrenkinji Fati:

»Ah, čuješ me, draga dušo moja!
Pošlji meni sahat sa gjergjefa,
Sa pendžera nože i sindžire,
Sa mindera zelenu dolamu,
U njojzi je prsten i jabuka.
Uzmi sebi prsten i jabuku,
U jabuci hiljadu dukata,
To bih t' i sâm dao obilježja«.

Zabilježio: **Fehim H. Baščaušević.**

ZDRAVLJE.

Nekoliko riječi o influenci.

Napisao: M. Refik.

Megju zarazne bolesti ubrajamo: influencu. I tu je bakterij, koji truje i razara naše tijelo, pak ga se moramo boriti, a upoznavši se s njime — s tom bolesti — moramo nastojati, da je se čas prije riješimo.

Ova neugodna i vrlo pogibeljna bolest najviše hara za zimnih i proljetnih kišovitih mjeseci, gdje u svoje kolo zna uvući po čitave obitelji. U prvi mah ova bolest ne izgleda opasnom, ali su njene posljedice vrlo opasne, te čak i sa smrću skopčane.

Poput sušice, tifusa, ospica, grle i drugih zaraznih bolesti, pojavljuje se i kod influence bakterij, koji truje naš — ljudski — organizam. Ova sitna nevidljiva gljivica — bakterij influence — živi u krvi čovjeka, te tu izlučuje iz sebe neki otrov, od kojega se oboli. Ovu gljivicu zovu bacillus Pfeifferi (Pfeifferov bakterij), po liječniku Pfeifferu, koji je prvi taj bakterij u našem tijelu istražio.

Prenosom ovijeh gljivica širi se bolest, a to biva doticajem ili udisanjem. Da je čovjek zaražen tom bolešću, opaža se po tome, što dobije hunjavicu glavobolju i neko rastezanje po cijelom tijelu — čisto bi se razapeo. Duž cijele hrptenjače osjeća hladnoću tako, da ga hladni srsi prolaze. I štipanje u stegnima, lopaticama i drugdje po tijelu, ozbiljni su znakovi zaraze. Uz to se znade pojaviti sad jači sad slabiji kašalj i bolovi u zatiljku glave. Kraj toga se — kao i kod drugih zaraza pojačava tjelesna toplina, tako, da znade se podići i do 40 stupnjeva. I ovo su ozbiljni znaci, koji podsjećaju oboljeloga na ozbiljnu njegovu, da se čim prije, što radikalnije te napasti riješi.

Bakterij ne djeluje podjednako kod svakog organizma, a niti u istom obliku, jer tu odlučuje otporna snaga. Mnogi i mnogi se bakterij, nastanjen u krvi, djelovanjem iste, uništi, te nema ni iz daleka onoga otrovanja, kao što se to kod drugog organizma u velikoj mjeri pokazalo. Kod nekih se pojavi samo obično rastezanje, koje ga sili na zijevanje, te traje najviše dva do tri dana, a kod drugog se obori svom žestinom, prikupuje ga uz postelju, te ga pritiskuje tu i do mjesec dana. Jakost organizma najviše djeluje na otpornost ove zaraze. Tijelo jako, čvrsto i zdravo dugo i dugo će se odupirati djelovanju toga opasnog bakterija, dočim slabunjava, ono će se najlakše zaraziti, a bogme i teže pretrpiti od te pšaline.

Tražeci oblike, po kojima se influenza obično pojavljuje, naćićemo, da ona napane disaće organe. Tu stradaju pluća, dušnik, koža sluznica, kojom su prevučena pluća u nutarnjoj njenoj šupljini. Ako se je influenza baš tu usredotočila, onda prijete oboljelom velika pogibao, jer se iz toga izleže: upala pluća, upala porebrice, a s vremenom i sušica. Mnogi je siromah stradao, što nije posvećivao pažnje ovoj bolesti, nego je zanemario, te je nakon godine dana našao spokoja u hladnom grobu. Njega je jedina smrt riješila tjelesnih napasti; a da je više posvećivao pažnje svome tijelu, možda bi dugi niz godina ostao megju živima, koristeći sebi i svojima.

Influenca se može usredotočiti i na probavnim organima: želudcu i crijevima. Ako se je tu centralizirala, onda prouzrokuje žestok crijevni katar, od kojeg se dobije proljev i izgubi svaki tek za jelo. Ako se i ova influenza zanemari, može imati zlih posljedica.

Još se može influenza sakupiti, te spopasti sve živce po čovječijem tijelu, pak bolesnik ima silne bo-

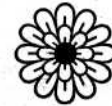
love u glavi — osobito ga boli i tuče u čelo, a nastane stom bolešću, i trganje u zglobovima. Posljedice ovakove influence jesu: upala mozgovne opnice i trajni reumatizam.

U prvi mah je to vrlo slaba, ne pažljiva bolest, ali su joj kod zanemarivanja silne posljedice, koje čovječiji organizam posvema razore i maknu ga sa lica zemlje.

(Nastaviće se).

LISTAK

Iz islamskog svijeta.

Podučavanje islamskog naroda u Rusiji. —

Islamska inteligencija u Baku (Kavkazija) bila je prije nekog vremena počela održavati predavanja u tamošnjem kazalištu o političkim, socialnim, ekonomskim i znanstvenim predmetima, ali pošto samo mjesto nije odgovaralo duševnom raspoloženju naroda, to nije ovaj pohvalni rad imao željenog uspjeha, te je spomenuta inteligencija osnovala društvo pod imenom „Društvo za poučavanje naroda“, čiji će obrazovani članovi održavati korisna predavanja po džamijama i mesdžidima.

Hvala ovakoj inteligenciji koja radi za svoj narod. Kad li će naša početi?

Islamski rodoljub. — Novina „Turkistan vilajeti gazetasi“, koja izlazi u ruskom Turkistanu javlja, da je kirgiski bogataš Baj (beg) Mušrib — oglu sagradio o svom trošku jednu medresu u Nemnegjanu, koja ga je stujala 250.000 rubalja (750.000 kruna), te da je u njen vakuf poklonio nekretnine, koje će moći 3.000 rubalja (9 000 kruna) mjesečno prihoda donositi za održavanje gjaka, nastavnih sila i za pokrivanje drugih potreba.

Dobrotvorno društvo u K'jašgeru. — Muslimani u Kašgiru osnovali su jedno veliko dobrotvorno društvo, slično islamskom dobrotvornom društvu u Pekingu. Ovo društvo ima vlastitu knjižnicu i čitaonicu, a sada nastoji da utemelji i svoju štampariju, u kojoj će tiskati djelo domaćih (islamskih) i stranih pisaca.

Na čelu ovog društva stoji odlični kašgirski gragjanin Abdul-Kadir Abdul-Verasi ef. —

Udruženje „Islamski napredak“. — Skoro se je u Ženevi u Švicarskoj osnovalo udruženje pod gornjim imenom, kojemu je svrha učvršćivati bratske veze megu svjema muslimanima bez razlike narodnosti i plemena.

Ovo je društvo kroz evropsku štampu izdalo izjavu koju su neki arapski i turski listovi prenijeli, pa je i mi u „Biseru“ donosimo:

„Braćo muslimani, odazovite se pozivu Božijem! Da li ste vi obaviješteni o žalosnom stanju Islama i muslimana na Istoku i Zapadu zemlje? Islam je nekada na sve četere strane svijeta u svoj svojoj veličini svijetlio i nastojanjem prvih muslimana svoju istinitu riječ širio, koje je svukuda odzvanjala i u spas ljude prevodila.

Danjašnji pak muslimani, potomci ovih slavnih prosvjetitelja ljudstva, guše se u bludnji, džehaletu i mi-

zernosti, a to islamski dušmani iskorišćuju, pa na koncu udaraju na naš hilafet i gaze rz i svetinje naše vjerske braće.

S toga je sveta dužnost na svakog muslimana, da hilafetu u pomoć priteče.

Osmansko carstvo silom okolnosti sada se obraća na narod za unutrašnji zajam, pa mi molimo sve one muslimane, koji bi htjeli sudjelovati u izvršivanju ove dužnosti, da to jave našem društvu.

Mi vas pozivamo na složan rad u ime Božije, pa ako se odazovete našem pozivu, bićete od Boga nagragjeni, kao svijesni pripadnici uzvišenog Islama.

Književnost.

„Novi Vakaf“. Pod ovim imenom počeo je izlaziti u Sarajevu politički list kao organ „Musl. ujedinjene organizacije“, koji će — sudeći po prvom i drugom broju — biti od velike koristi bos. hercegovačkim muslimanima.

Mi ovaj sada jedini musl. politički list u Bosni i Hercegovini najtoplije preporučujemo braći muslimanima da se na nj pretplaćuju.

»El-hidajetu«. (Uputa na pravu stazu.)

Tako se zove vjersko-znanstvena i socijalna revija, što ju u Carigradu na arapskom jeziku izdaje veliki misirski učenjak i otačbenik, šejh Abdul-Aziz Čaviš, koji je poznat u cijelom kulturnom svijetu zbog toga, što je na orjentalističkim kongresima znanstvenim nepobitnim argumentima dokazao, da je islamska vjera između sviju pozitivnih religija jedina zaštitnica i čuvarica prave ljudske civilizacije.

»El-hidajetu« izlazi jedan put u mjesecu; a puna je znanstvenih, vjerskih i socijalnih rasprava, te interesantnih i poučnih članaka o svjema pitanjima, koja zasijecaju u život islamskog naroda.

Megju tim svjema člancima osobito se ističe tefsir, koji izlazi pod naslovom »Tajne Kur'ana«, a u kojem učeni pisac Čaviš opširno i razgovijetno izlaže velike istine islamske vjere i velikom znanstvenom analizom odstranjuje od nje sve one predsude i primjese, koje su joj od poslje pridešle i primile karakter vjerskih zasada.

Mi ovu vjersko - znanstvenu reviju preporučujemo svakom, ko poznaje arapski; naročito je preporučujemo našoj ulemi, čiji bi se horizont znanja i naobrazbe mnogo proširio prateći sadržaj ove lijepe revije.

Borba krsta i polumjeseca. Pod ovim je naslovom bivši profesor sveučilišta u Cambridgeu u Engleskoj, a kasnije osm. nar. poslanik Halil Halid beg, napisao

prije par godina jednu veoma važnu dizertacija na engleskom jeziku, koju je sam kasnije na turski preveo i o svom trošku izdao.

U ovom opsežnom djelu, koje smo mi pomno pročitali, učeni pisac ustaje proti evropskoj kulturi i brani Islam od napadaja i podvala zapadnih pisaca, osnivajući svaku svoju tvrdnju na dubokom ispitivanju i svestranom istraživanju znanstvenom, pa se rijetko danas može namjeriti na sličnu knjigu, koja bi ovom djelu Halil Halid begovu ravna bila.

Što je autora potaknulo na pisanje »Borbe krsta i polumjeseca«, o tom on sam u uvodu knjige ovako veli:

— »Uzdizati i hvaliti evropsku kulturu - - to je jedna moralna sifilistična bolest, koja je otrovala srca mnogim našim ljudima. Nakon svog četrnaestgodišnjeg boravka u Engleskoj, nakon nekoliko svojih tauta po raznim evropskim državama i svoga profesorskog djelovanja na sveučilištu u Carigradu, ja sam shvatio, da je moje protivno mišljenje o veličini kršćanske evropske kulture bilo posve krivo i neispravno. I ja sam ovo djelo napisao samo za to, da u njemu iznesem pravu istinu o toj kulturi, koja je (istina) posljedica mog dugogodišnjeg iskustva, opažanja i svestranog razmatranja. S toga se pouzdano nadam, da će ova knjiga služiti kao uputa svjema onim, koji slijepo veličaju evropsku kulturu, a o Istoku posve pesimistički misle«.

Sadržaj ove lijepe knjige je slijedeći:

1. Nekolika razmatranja i misli o kulturi. 2. Najstariji odnošaji izmegju polumjeseca i krsta. 3. Kler, u Kršćanstvu i položaj Islama. 4. Širenje kršćanstva i položaj Islama. 5. Natjecanje u širenju vjere. 6. Uzroci uspjeha islamske vjere u tom natjecanju. 7. Položaj ženskinja u Islamu. 8. Poligamija. 9. O razvodu braka. 10. Islamski i kršćanski robovi. 11. Šta je vodilo ljude, da ukinu ropstvo. 12. Osvajanja polumjeseca. 13. Opasnost od panislamizma. 14. Nekolika končana razmatranja i misli.

Kako se po tom sadržaju vidi, pisac je u ovoj knjizi raspravio najinteresantnija pitanja, koja Islam i kršćanstvo megjusobno vežu, odnosno koja ih razdvajaju, pa po tom ova knjiga zaslužuje najveću pažnju i interesovanje svakog muslimana, osobito onih islamskih jedinica, koji evropsku materijalnu kulturu predpostavljaju uzvišenim moralnim zasadama islamske civilizacije i koji nacionalnu misao drže visoko nad idejom religije i Božije vječite objave.

Mi ćemo nastojati, da ovo važno djelo jednog islamskog, potpuno evropski naobraženog učenjaka prevedemo, te da ga u našem listu donesemo, jer smo uvjereni, da će ono podići koprenu s očiju mnogom našem »Europejcu«, da upozna u čemu se sastoji izvikana evropska kultura, a u čemu velika islamska civilizacija.

Cijena je ovoj knjizi 13 groša (260), s poštarinom 15 groša (3 K), a naručuje se kod knjižare Sebilurešadove u Carigradu.

I. H.

Kulturne bilješke.

Zadružna tiskara u Sarajevu. — Nekoliko zauzetnih i agilnih naših prvaka osnovali su prije kratkog vremena još jednu muslimansku dioničku tiskaru u glavnom gradu naše zemlje u Sarajevu, koja je otpočela i svoj rad pod naslovnim imenom.

Mi ovo islamsko poduzeće svoj braći muslimanima širom Herceg Bosne preporučujemo, a naročito Sarajlijama, da ga svojim naručbama što obilnije potpomažu.

Muslimanski klub u Mostaru. —Zauzimanjem nekolicine uglednih gragjana osnovao se je ovdje prije kratkog vremena muslimanski klub, te je njegov vrijedni odbor sada uredio najljepše prostorije u vakufskoj kući, gdje je prije bila kafana Evropa

Mi i ovu lijepu društvenu islamsku ustanovu najtoplije preporučujemo braći mostarskim muslimanima, da je što bolje pomognu upisivanjem članova.

Glavni zaključci vakufsko-mearifskog sabora.

(II. perioda, I. zasijedanje od 11/I. do 25/II. 1913.)

Sjednicama je predsjedao R. Sulejmanpašić, a u njegovu odsustvu mostarski muftija Ridžanović.

Članovi sabora su:

1. za okružje sarajevsko: M. Halilbašić, H. Čengić, A. Teskeredžić i A. Rezaković;
2. za okružje tuzlansko: H. O. Vilović, H. S. H. Egrić, M. Uzeirbegović i M. Rešidbegović;
3. za okružje Mostarsko: M. Sefić, A. Muftić, Š. Grebigjela i I. H. Huseinović;
4. za okružje travničko: R. Sulejmanpašić, M. Bahtijarević, I. Hadžić i T. Imširpašić;
5. za okružje bihačko: H. H. I. Redžić, R. Rezaković, H. H. Kobinović i M. A. Mesić;
6. za okružje banjalučko/ A. Šerić, A. F. Sadiković, M. Mujezinović i D. Smailbegović.

Više su sudjelovali u raspravama: Ahmed ef. Šerić, Mahmud ef. Bahtijarević. Abdul - Fetah ef. Sadiković, Mustabeg Halilbašić i H. Osman ef. Vilović; manje; Mustafa ef. Mujezinović, Idrisbeg H. Husejnović, H. Salih ef. H. Egrić i drugi, dok ih je bilo i takovih, koji su redovito šutjeli i rijetko kad pravili iznimku s kojim pitanjem za razjašnjenje, kojom upadicom i slično.

Saborski je odbor iz ovih članova izabrat za okružja:

- a) banjalučko: Ahmed ef. Šerić,
- b) bihačko: Hafiz Rasim ef. Rezaković,
- c) mostarsko: Mustafa ef. Sefić.
- d) sarajevsko: Mustabeg Halilbašić,
- e) travničko: Rifatbeg Sulejmanpašić,
- f) tuzlansko: H. Osman ef. Vilović.

Za unutarnji rad birati su još odbori proračunski (u 2. sjednici), šeriatski (u 6. sjednici) i prosvjetni (u 23. sjednici), koji je imao pregovore sa rijasetom za reformu medresa i darul-mualimina.

Obdržavana je 41 sjednica s dnevnim redom i to: 22 od 9 sati prije do 1 sat poslije podne jest 88 sati i 19 od 8 sati prije do 1 sat poslije podne jest 95 sati svega dakle 180 sati ili mjesec dana običnog kancelarijskog rada.

Oni su malo više potrošili radi podrobnijeg pretresanja... — ne škodi... kadije su dosta zastupane unutar, koji su vični potankom razglabanju, jer šeriat dlaku na 4 cijepa. A istina je, da jedna saborska sjednica stoji oko 300 kruna. —

Pod konac zasijedanja mnogi su izgledali sumorni od rada, a dosta ih se tužilo, da već: »odulji, plaho odulji«.

Konačno ću reći o radu ovoga sabora pod kraj ovoga prikaza. A ovdje ću prije istaći zaključke.

Zaključci su dvojaki: obični i važniji.

Obični su riješenja poslanih komada kao: davanje potpora pojedinim službenicima, povišenje ili umanjeње plaća, prenos nužnih potreba sa stavu na stavku ili s vakufa na vakuf (optereti se koje može snositi, a koje ne može rastereti se), priznanje ili nepriznanje učinjenog nužnog troška za popravke preko proračuna, otpisi neutjerivih vakufskih tražbina pri siromasima i t. d.

Ovakvi zaključci sjedne strane mnogo se opetuju, a s druge strane nijesu važni za širu javnost, pa se na njih, nećemo osvrtni posebno.

Nego ćemo istaći ovdje važnije zaključke i to: — naglašujemo! — samo zaključke! U prvom redu nabrojicu one, koji nijesu u tijesnoj vezi s proračunom, a kasnije one, koji tangiraju vakufski proračun, izloživši ujedno glavne svote proračuna — toga financijskog zakona za vakuf za godinu 1913. Neka mi je ujedno dozvoljeno popratiti po koji zaključak sa kojom riječi po potrebi u svrhu razjašnjenja ili inače.

1. sjednica.

U prvoj sjednici zaključuje sabor, da se u saborskoj dvorani ne smije pušiti i piti kahva.

Dakle odmah u početku jedan korak bliže k parlamentarizmu.

Dalje zaključuje, da saborski odbor ima obavljati skrutinij izbora za vak. mear. sabor iza hodžinsku kuriju, što odgovara §§ 25. i 81. statuta — a ne vakufska povjerenstva.

2. sjednica.

Kako se u prvoj periodi sabora radilo samo specijalnom debatom o proračunu t.j rješavalo od stavke do stavke, a novi poslanici se osjećaju jačim silama, da bi mogli na dugo i široko istaći sve što nam treba i što nas tare u vjersko - prosvjetnim pitanjima, to se zaključuje, da se ima povesti i generalna debata o proračunu i izabire se za njegovo studiranje poseban odbor za pripravljanje elaborata

Zaključuje se revizija statuta — da saborski odbor u svom naročitom zasijedanju izradi osnovu, umnoži je i publicira u novinama, a dozvoljeno mu je da u svoje, sjednice uzme i stručnjake i plati im troškove za prisustvovanje. Buzuvjetna potreba revizije statuta naglašena je u saboru jednoglasno, a da se umnoži i u novinama publicira osnova, svrha je ta, neka bi se što više izmjerile misli o njoj i stavili od svakoga predloži odnosno pojedinih paragrafa.

Zaključuje se: ne primati u buduće za I. mualime one kandidate, koji nijesu svršili darul-mualimina, a za II. mualime primati samo one, koji polože ispit iz darul-mualiminskih naukovnih predmeta pred ispitnim povjerenstvom, kojemu će prisustvovati i jedan izaslanik vakuf. mear. sabor. odbora. Ove nove odredbe uslijedile su za to, što se po predlogu kot. vak. pojerenstva imenuju I. mualimima mnogi, koji nijesu svršili darul-mualimina, a absolventi ovoga uzaludno čekaju na namještenja - te što bi se i za druge mualima htjelo da budu spremniji od dosadašnjih, neka imaju pojma makar o početnim, elementarnim znanostima.

3. sjednica.

Za trampu vakuf. nekretnina zaključuje se, da se isposluje prije hukmi-šer'i. — Ovim se ograničio dosadnji slobodniji rad vakufske čprave, svezat je za kadije — pao pod tutorisanje.

4. sjednica,

Medresa Elči Ibrahimpašina vakufa u Travniku ima se temeljito popraviti na proljeće. — U okružnom je mjestu, a na okružne medrese posvećivaće se veća pažnja.

5. sjednica.

Tužice se bivše vak. mear. povjerenstvo u Bihaću, što je preko granica ovlaštenja petrošilo u gradnje mek-

tebi ibtidaija 11.600 K — za naknadu ove svote. — Ovaj je zaključak poništen pod konac zasijedanja; pro govoriću o njemu.

6. sjednica.

Kod polaganja računa moraju se dokumentirati svi potrošci isplaćeni iz vakufskih sredstava — Dešavalo se, da neke mutevelije ne prilože namire za koji potrošak, što se naravno ne može priznati, kad se ne priloži potvrda kome se isplatilo, kada, za što, koliko i t. d.

7. sjednica.

Gdje postoji mektebi ibtidaija, ne smiju se više davati za okolinu od dva kilometra nikakve plaće ni dotacije za uzdržavanje sibjan mekteba i sibjan mualima. Iznimka je, gdje ne mogu stati sva djeca u mektebi ibtidaiju iz sve okolice.

Izdaće se pravilnik za izdavanje vakuf. glavnica na murabehu (uz kamate), po kojem će mutevelije biti odgovorni za propale vukuf tražbine. (Usvojen je u 16. sjednici; tamo ću ga pokazati.)

U svrhu otpisa vakuf. tražbina pri siromasima, ima ostavinski sud potvrditi, da dužnik ili jamac nije ostavio iza sebe ili da ne posjeduje nikakva imetka, te da se dug nema odakle naplatiti.

8. sjednica.

Prima se ostavka Edhem ef. Bahtijarevića na članstvu vak. mear. sabora, pošto po stanovištu saborskog odbora ne može fungirati kao član sabora, jer u tome trpi njegovo zvanje. (Bio je izabrat u okružju banjalučkom.)

Ima se štampati detaljizirani vakuf. proračun za godinu 1913. sa troškom od 3 — 4000 K. — Do sada je proračun štampan u glavnim svotama, naročito kod samostalnih vakufa, pa se nije moglo po njemu ništa kontrolirati. Sada će se štampati razdobljen do najmanje sitnice, pa će se po njemu moći saznati da li n. pr. ne nosi jedna zgrada ili zemljište vakufu više kirije nego što se iskazuje, ili da li se ne isplaćuje za štogod manje, nego što se predvigja. Ovaj štampani proračun razaslaće se svim korporacijama, društvima i vigjenim ličnostima u zemlji.

Kod rješavanja gradnje sibjan mekteba u Slinenima kot. Travnik principijelno se zaključuje, da se ne grade novi mektebi, gdje postoji mektebi ibtidaija, na kilometra daljine.

Kao i u 5 sjednici ovlašćuje se saborski odbor da tuži bikačko i tešanjsko vak. povjerenstvo za utrošeni novac u medresu odregjen za mektebe, te da se pozove da sagradi mekt. ibtidaije u onim mjestima od kojih je u medresu potrošen novac. — I ovaj zaključak kasnije poništen na taj način, da je podijeljen za veći potrošak zajam iz centralne zaklade, koji će se povratiti iz suviška tešanjskih samostalnih vakufa.

Podjeljuje se zajam od 10.000 K uz 6 posto kamata iz centralne vak. mear. zaklade za gradnju mektebi ibtidaije i pod njom koristonosnih dućana u gor. Vakufu, koja će zgrada nositi 10 posto prihoda. — Dakle za prvi mah samo 4 posto čista prihoda, kad 10 posto dobiye, a 6 posto plaća centralnoj zakladi na zajam.

Uzima se na znanje rušenje tugjih zgrada na vak. zemljištu u Rogatici. — Po § 24. gruntovnog zakona knjiže se mukate i idžaretejn na v l a s n i k a z g r a d e , a samo u teretovnici bilježi se dužnost plaćanja mukate za zemljište vakufu i to neznatnim svotama. Po šeriat-skoj i vakuf. nizamnami pak ova su zemljišta vakufska, radi čega je § 24. gruntovnog zakona do sada štetio vakufu

3—5 miliona kruna. A ovo se ne da ispraviti; kad bi se ovaj § i preinačio u prilog vakufa, s a d a , nema moći, kao ni jedan zakon, za prošlost. Što bilo — bilo; samo se uzima na znanje.

Daje se beskamatni veći zajam za potrošak džamije u Orahovici kot. Gračanica, a da se povrati iz suvišaka u godinama kad rode šljive. Dobra obzirljivost!

Daje se pripomoć (poklon) za gradnju džamije u Jablanici od $\frac{1}{4}$ troška (ako $\frac{3}{4}$ sakupi narod) i to, ako mješćani osiguraju održavanje džamije u buduće — Ovo obzirom na propise «Dustura» svezak II. str. 159 odj. 35. (Nastaviće se)

Inspiciranje medresa i mekteba. — Po zaključku našeg prvog vjerskog foruma u Herceg Bosni, rijaseti-ilmije ove su godine muftije i od strane rijaseta posebno odregjeni inspektori naš odlični alim Hadži M. Džemaludin ef. Čaušević i vrijedni prosvjetni radnik Muhamed Seid ef. Serdarević, proputovali pojedina okružja i teftiš učiniti sve medrese i mektjebe naše domovine.

Ovo je inspiciranje — kako nam sa raznih strana javljaju — imalo vrlo dobrih pošljedica, osobito s toga, što su mufetiši u pojedinim mjestima držali narodu korisne vazove, potičući ga na rad i nastojanje oko vjersko-moralnog i kulturno-socialnog unapređenja svoga.

Kad uvažimo dosadšnji tridesetpetgodišnji nemar i letargiju naših prvih vjerskih predstavnika u pogledu prosvjećivanja i kulturno-ekonomskog podizanja našeg milleta, moramo s ushitom pozdraviti ovaj čin rijaseti-ilmije i u ime cijelog islamskog naroda priznati joj, da je već jednom nakon dugog ashabi kehfskog plandovanja stupila u aktivnost za islamski napredak.

Eppur si mouve!

Novogodišnji abiturieti mostarske gimnazije

— Ispiti zrelosti na mostarskoj gimnaziji ove su se godine obdržavali na 30/VI., 1/VII i 2/VII., na kojim su stekli maturalnu svjedodžbu po redu ovi muslimani: Džemil Drljević iz Bileće s odlikom; Mustafa Hajdarović iz Stoca, Smail beg Kulenović iz Kulen-Vakufa i Muhamed Ridžanović iz Mostara jednoglasno; a Muhamed Čurić iz Mostara većinom glasova.

Čestitajući našim mladim prijateljima njihov uspjeh u nauci, želimo im najbolji napredak i u sveučilišnim studijama i molimo Boga, da ih uputi na stazu istine, na stazu članova kluba musl. akademičara u Beču, jer na toj samo stazi moći će koristiti donijeti našem zapaštenom mil'etu, koji u njih velike nade polaže.

Klub muslimana akademičara u Beču. *) — Zauzimanjem nekolicine vrijednih naših akademičara osnovalo se je nedavno u Beču društvo pod gornjim imenom, kojemu je svrha, da sve muslimane, koji studiraju nauke na visokim školama u prvoj prijestolnici monarhije složi i ustupi u jednu cjelinu, da tako udruženi, rade na prosvjetnom i gospodarstvenom podizanju bos. hercegovačkih muslimana.

U odbor ovog novog društva akademskog izabrani su ovi agilni i svijesni naši sveučilištarci: Ahmed beg Salihbegović, medicinar predsjednik; Muharem beg Dubravić, medicinar podpredsjednik; Haki beg Džinić, ing. blagajnik; Derviš Omerović pravnik tajnik; revizori: Abdu-rahman Reizović medicinar i Afan Dizdarević pravnik.

Osim odbornika pristupili su kao članovi društvu još ovi vrijedni omladinci: Ahmed Alagić pravnik, Mehmed Alajbegović pravnik, Muhamed Bajraktarević ing., Uzeir Biser agronom, Osman Deronja medicinar, Atif Muftić šumar, Salih Omanović šumar, Sulejman Salihagić ing., Dževad beg Sulejmanpašić ing. i Muhamed Šamić agronom.

*) Neki se od gg. suradnika potpuno neslažu sa ovim.

Šta je dalo povoda osnivanju ovog novog (trećeg) muslim. akademskog društva, vidi se u pozivu, što su ga osnivači prilikom osnivanja razaslali na svoje kolege, a kojeg mi ovdje u cjelosti donosimo:

P O Z I V .

Cijenjeni gosp. kolega! Imajući pred očima sadašnjost i budućnost našega bos. herc. muslimanskog narodnog dijela i znajući, da je uspjeh borbe ljudstva za svoj opstanak ne samo ovisan o kakvoći i broju borioca, nego i o načinu, kako se borba vodi, a osobito o složnom djelovanju svih sila, pokušali su muslimanski bečki akademičari iz B. i H. više puta, da radi uspjeha borbe naše za naš opstanak, razdor, koji se je već dugo vremena među nama ukorijenio i koji nama onemogućuje svaki koristan rad za se i za svoj narod, ukinu i da se bratski slože, ali im to na žalost sve do današnjeg dana nije uspjelo.

Uzroka ovoj neslozi bilo je više, a najglavniji je n a r o d n o s t , koja se je od onog časa, od kad smo se mi njom počeli baviti, pa do sada pokazala radi osobitog odnošaja i položaja nas muslimana među Srbima i Hrvatima kao neiscrpljivo vrelo vječnog razdora i nesloge i kao neprebrodiva zapreka svakomu našem korisnom i zajedničkom radu. Narodnost dakle, koja je za mnoge velike narode (Francuze, Nijemce, Talijane, itd.) u istini neizrecivo dobro, ta ista ideja postala je za nas bos. herc. muslimane upravo pogubna, a uzrok je ovaj:

A.) Mi bos. herc. muslimani sačinjavamo jedan vrlo malen dio srpsko-hrvatskoga naroda, koji se nije nikada pokazao na tolikom stupnju kulture, da bi u nama, koji nijesmo kršćani, vidio jedno nemoćno i nezrelo udo svoga tijela, te nam kao majka svomu nejakom čedu iskreno nas ljubeći pomogao zborom i tvorom, nego šta više spojivši i identifikovavši vjeru s narodnošću, vidio je u nama u svom nacionalno-vjerskom fanatizmu ništa drugo, nego jednoga parasita, koji se je na drzak i nepravedan način ogniježdio, u njegovoj (srpsko-hrvatskog naroda) sredini, te koga radi treba svim nedopuštenim i nepuštenim sredstvima utamaniti.

Ona dakle ista naša srpsko-hrvatska narodna majka, koja bi trebala da nas kao svoje pravo čedo brani i štiti, nama niječe svako pravo na našu domovinu i imetak u njoj, te nas u svakom pogledu i na svakom mjestu smatra kao kakav stran elemenat i s nama kao s takvim i postupa.

Budući da na ovaj način Srbi pravoslavni u svojoj borbi za svoj opstanak uvijek zastupaju svoje čisto srpsko pravoslavne interese bez ikakva obzira na nas muslimane a isto tako i Hrvati katolici svoje hrvatsko-katoličke interese, to mi muslimani u najboljem slučaju nemamo nikakve koristi od njihova rada, u najviše slučajeva pak šta više mora, da trpimo veliku štetu, jer se i jedni i drugi na naš račun šire i učvršćuju.

B.) Ovo sasvim neprijateljsko držanje Srba pravoslavnih i Hrvata katolika prema nama muslimanima ne bi bilo za nas toliko opasno, da oni nijesu upotrijebivši našu nezrelost u polititici raznim sredstvima odgojili među nama ljude, koji kao muslimani misle, da trebaju bezuvjetno svoju narodnost, štovati nada sve ostalo, te prema tom dosljedno i raditi i osjećati u čisto srpskom odnosno hrvatskom duhu.

Da raditi i osjećati u čisto srpskom odnosno hrvatskom duhu ništa drugo ne znači, nego raditi i osjećati za pravoslavne odnosno katolike, vidi se odatle, što su od čitavog srpsko-hrvatskog naroda 95 postot. kršćani, a samo 5 postot. ili još manje otpada na muslimane. Sasvim je logično, da će se prema tom pod interesima srp-

sko-hrvatskim razumijevati interesi one ogromne većine, a to su ono baš 95 postot. kršćana Srba i Hrvata, dok će interesi od ono 5 postot. muslimana Srba i Hrvata logično samo onda moći biti takogjer i srpsko-hrvatski interesi, kad se oni budu slučajno ili radi koga bilo uzroka podudarali s interesima one ogromno pretežne većine od 95 post. kršćana Srba i hrvata.

Iz ovoga se vidi, da će onaj musliman, koji bude srpski ili hrvatski osjećao i radio, samo u onom slučaju raditi i za svoje muslimane, kad se slučajno ili radi koga bilo uzroka budu sasvim podudarali interesi kršćana Srba i Hrvata s interesima Muslimana, a u svim se ostalim slučajevima morati biti njegov osjećaj i rad, ako oni hoće da bude srpsko-hrvatski udešen prema interesima ogromne većine Srba i Hrvata, t. j. njegov će osjećaj i rad morati biti kršćanski, te prema tom za nas muslimane ili bez ikakve važnosti ili direktno protiv nas uperen.

C.) Za čitavu ovu nesreću nas bos.-hercegovačkih muslimana, koju nam je narodnost donijela, vrlo je važan i taj momenat, što Srbi pravoslavni i Hrvati katolici ma da su oni u istinu jedan narod, u svom političkom i kulturnom radu vjerom, vjekovnom predajom i različito razvijenim karakterom i čudi (naravi i dva neprijateljska tabora rastavljeni) — S onim fingiranim prijateljstvom i i bratstvom, koje Srbi pravoslavni riječima nama muslimanima i katolicima pripovijedaju, ne će naravno ni jedan razborit čovjek, kojemu je karakter Srba pravoslavnih njihova neizmerna i isključiva ljubav za njihovo srpsko Pravoslavlje poznata, ozbiljno računati.

Kako su se oni Srbi i Hrvati muslimani, koji misle da trebaju srpski odnosno hrvatsko osjećati i raditi, uvijek pokazivali pravi robovi svojih srpskih odnosno hrvatskih odgojitelja, tako su se oni pokazali i u ovoj megjusobnoj mržnji i nesnošljivosti dosljedni svojim učiteljima, ako ih možda u tom nijesu i pretekli: svi oni muslimani naime, koji staviše sebi za dužnost boriti se za Srpstvo ili Hrvatstvo, postali su megu sobom takogjer nepomirljivi neprijatelji, te su za to šireći svoje mišljenje megu muslimanima i kod svih, gdje im je god uspjele proturiti svoje nezrele i za nas muslimane pogubne ideje, tako neprijateljstvo prouzrokovali, da je tim svaki koristan rad u narodu radi nesloge i mržnje bio onemogućen.

Posljedice svih ovih neizmerno tužnih prilika, u koje nas kršćanska i neprijateljska naša po krvi braća baciše, jest ta, da smo mi ostavljeni od svakoga, opkoljeni sa svih strana neprijateljima i megu sobom do krvi zavagjeni, postali jedna bezglava masa, koja pored sve svoje energije i volje za opstankom ipak ni u najkritičnije vrijeme radi potpue desorganizacije ništa ne može za svoj opstanak da učini, nego skrštenih ruku čeka u strahu svoju propast.

Imajući pred očima ove tužne prilike te nesrećne male i nemoćne grupe naše muslimanske braće i videći, gospodine kolega, u Vama u najprvom redu časna čovjeka, kojemu čast njegova i ljudski osjećaj nalažu, da se nedužnu, prevarenu i ostavljenu smiluje te da ga zaštiti; videći u Vama vjerna i dostojna sina naših otaca, koji se stoljećima složno boriše za našu čast, prava i za onu istu našu milu domovinu, na koju nam nečasni neprijatelji naši svako pravo niječu, pozivamo Vas ovijem na zajednički sastanak, gdje ćemo osnovati novo novo akademsko muslimansko društvo, kojega će jedina i najglavnija zadaća biti baviti se kulturnim i ekonomskim interesima

bos.-hercegovačkih muslimana bez ikakva obzira na narodnost i koje će svojim mladim i složnim silama da pokaže svom ostavljenom narodu, koji u nas jedine upire oči, da on nije odgojio izrod, nego prave sinove dostojne ljubavi i povjerenja svoga naroda a isto tako ćemo da pokažemo našoj kršćanskoj nebraći, da nije u krstu spas.

Uzdajući se u Vašu čast, čovječnost, ljubav i samilost prema najbližem svom, uvjereni smo, da će te se uvigjajući važnost ove stvari vrlo rado odazvati ovom pozivu, te Vam ovijem javljamo, da će ovaj sastanak od nas oko 25 kolega istomišljenika biti dana 10 aprila 1913. (u 8 sati u večer) i to u restaraciji Paul Deierl vom Leber. I. Babenbergerstr. 5 pristup je samo pozvanim dopušten-

Sazivači: Deronja Osman m. p. cand. med., Dizdarević Afan m. p. cand. jur., Dubšavić Muharembeg m. p. kand. med., Muftić Atif m. p. stud. for., Salihagić Sulejman m. p. abs. ing., Omanović Salih m. p. stud. for., Omerović Derviš m. p. cand. i ur. Sulejmanpašić stud. techn.

Potrebu osnutka ovog, tako po našu islamsku zajednicu važnog, društva možemo tek onda potpunoma shvatiti, kad uzmemo u obzir činjenicu, da je dosadanji rad i djelovanje dvaju naših akademskih društava: „Zvijezde“ i „Svijesti“, koji se je sastojao samo u megjusobnom gloženju i svagijama zbog nacionalnih oprečnih uvjerenja, ne obzirajući se ni malo na uzvišena načela Islama i na najhitnije interese svoje uže a najpreče zajednice — Islamijjeta, bio samo na uštrb i štetu cijelog bosanskoherc. Islama.

S toga je baš cijeli islamski narod naše domovine s najvećim oduševljenjem pozdravio osnutak ovog novog akademskog društva, u kojem gleda svoju uzdanicu i zaštitnika svojih vjerskih i socijalno - kulturnih interesa.

I mi se priključujemo našem narodu i s najvećim ushitom pozdravljamo vrijedne osnivače ovog akad. kluba želeći im od Boga svaki uspjeh u njihovu spasonosnom djelovanju na korist našeg milleta, a uz to molimo svu braću muslimane, da ih materijalno što izdašnije potpomognu, kako bi lakše svoje dužnosti izvršivali

Lijepo bi bilo, kad bi naša braća, koja se nalaze na studijama u Zagrebu, ugledala u svoje bečke kolege i osnovala čisto islamsko — bez ikakove natruhe — akademsko društvo, jer tako bi samo mogli koristiti svom milletu, koji je i onako dosta rascjepkan i koji se zbog te rascjepkanosti najviše nalazi u današnjem zastoju i kulturno-prosvjetnoj dekadenci.

Isto bi tako trebala naša srednjoškolska omladina ugledati se u svoju islamsku braću u Beču, pa odstranivši sve megjusobne nacionalne razmirice i kojekakove osobne sitnice, čvrsto se prihvatiti „habli metina“ (čvrstog konopca, Kur'ana) i zajednički početi raditi na megjusobnom pomaganju i čuvanju islamskih interesa.

Ponovno pozdravljajući svoju braću, svijesne osnivače ovog društva, kličemo im:

Živjeli i napred za uzvišeni Islam sa devizom:

„El-Islamu jalu ve la jula alejhi!“ 1) držeći se strogo Božijeg imperativa:

Innemel-muminune ihvetun! 2)

1) Islam sve nadvisuje, a njega ništa ne nadvisuje!

2) Muslimani su samo braća!